

ՄԵՍՐՈՎԵ ԴԱՌԵԱՆ ԹԱԴԻԱԴԵԱՆՑ

ԵՂԵՐԵՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԲԷԱՍ

ԹԱՆԿԱՅ ԹԱԴԻԱԴԵԱՆՑ

ԱՐԱՐ

Հեղինակ Գևորգի Սիրախարի

—1837—

Հրատարակեալ ծախիւք

Պարոն Յովհաննու Շահնազար Սարգսեանի

Նոր Զուղայեցոյ

Բարեացաւարտ Աշակերտի Քերթնողին.

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

Տպարան Մ. Շարաձէ, Նիկ. Կ. տ. 21

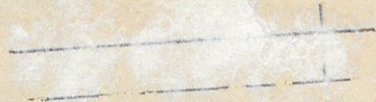
Типография М. Шарадзе, Никол. 21

1893

891.99

Թ-18

891.99
P-18

✓

ԱԵՐԿ
891.19
1981

ՄԵՍՐՈՎԵ ԴԱԽԵԱՆ ԹԱՂԻԱԴԵԱՆՑ

19 NOV 2011

44

ԵՂԵՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՅՕՐՀԱՍ

ԹԱՆԿԱՅ ԹԱՂԻԱԴԵԱՆՑ

ԱՐԱՐ

Հեղինակ Քեարին Սիրահարի

—1837—

Հրատարակեալ ծախիւք

Պարոն Յովհաննու Ծախազար Սարգսեանի

Նոր Հուղայեցւոյ

Բարեացարարու Աշակերտի Քերթողին.

ԹԻՓԼԻՍ

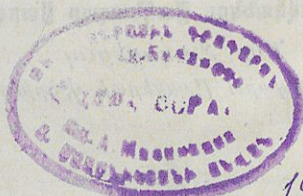
Տպարան Մ. Շարաձէ, Նիկ. փ. ա. 21

Типография М. Шарадзе, Никол. 21

1893

17.04.2013

Дозволено ценз., Тифлисъ, 19-го декабря 1892 г.

4145
411

1981-2016
h 1981

Dicere quod puduit
Scribere jussit amor.

Զոր ինչ ասել ամաչէր,
Հրամայեաց գրել Սէր:

— Ժ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն —

Ընդ այս գիրք ի թախծութեան անդ
վրիցն տրամականաց՝ հապճեպ անցանելով,
ի վերայ աստուածային խրատուցս ընկալայ
եւ զայլ եւ այլ անձնական վտանգս, մինչեւ
ի կենաց լինել ապայոյս:

Վասն որոյ մնաց Բերդաձն կիսակատար,
եւ տրամադրութիւն գրելեացն անտարբեր:

Եթէ կամք իցեն Երկնից այսօրինակ
Թողուլ զսոյն, չներելով ժամանակին տղու-
թեան, աղաչեմ անքասիր առնել զիմ Տիտուր
գրիչ:

Մ. Գ. ԹԱԳԻԵԳԵԱՅ

Ն Ա Խ Ա Բ Ա Ն

Մի՛ կոյս ուխտեալ անհարսնածոս
 Զի՛ տաղ ղնառ կարդայցի.
 Զի՛ անձաշակ մարմնոյ սիրոյ՝
 Զի՛ ցառ ոռդիդ չկոռն:

Ե Ղ Ե Ր Ե Ր Գ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ի Թ Ա Ն Կ

Տխուր ներածութիւն: Աստղիկ զԹաղիադին ի
 Հեշտութիւն հրաւիրէ: Նա ընդ Պալլասայ ընտրէ գը-
 նալ զառ ի վեր. ընդ որ մախացեալ Աստղիկան՝ զնայ
 ի Սանդարամէտս: Գրգռէ ընդդէմ նորա զգեւա Յիմա-
 րութեան, Զրկանայ և Խաբէութեան: Աթենաս զինէ
 զորդի իւր զիմանալ հարուածոյն: Գարանին նորա մին-
 չև ամուսնանայ Թաղիադին ընդ Թանկայ. զայն պա-
 տեհ յաջող կարծեն դէք, փոթորկեն զաւուրս հարսա-
 նեաց նոցա. այլ սէր ածի ի հալածանն: Օրհաս Թան-
 կայ. Հրեշտակք այց ելանեն, և զհոգին հանեն յեր-
 կինս պատուով: Գայ յուզարկէ Թաղիադին զնա ի փա-
 ռս Աստուծոյ:

Ս. Վ. ՔԱՆԻ՞ անհաս Մուղայդ երկնային
 Ոչ համարէի ինձ երանութիւն.
 Եթէ ի կատարս Պարնասեան լերին
 Տայիր ինձ գոնեայ զժամուն զքուն:

Ուր Աստուածուհւոյդ անբաւ զօրութիւն
 Փոխէ զանասուն քարինս ի մարդիկ,
 Եւ զապուշ համբակս ի պերճ Ապոլոն:
 Քոց սքանչելեաց առնել երգեցիկ:
 Թէ աղէխորով մրմունջ թախծութեան
 Իցէ գերազօր Դից հաճոյական,
 Կամ զուգակորոյս ամուրեաց մրմունջ,
 Արա՛ զիս իշխան հանճարոյ մարդկան:
 Ի հեղահնչիւն տխուր Տասնադիս
 Ամբասնալ ի վեր զիմ ողբոց լալիս,
 Զի դէպք օրհասի ԹԱՆԿԱՅ ԹԱՂԱԿԵԱՆՑ,
 Հանուրց պահանջեն սրտեռանդ կսկիծ:
 Թո՛ղ տատրակ որ զիւր վարուժան կորոյս
 Եւ թախծի միայն յորմ աւերածոց
 Թէ լալ կամիցի զիւր տարաբաղդ զոյդ
 Ի տապան Թանկայ խոնարհեցի կոյս *:
 Փեսայ նորապսակ, որ հարսին զհիւր
 Զե հիւսեալ ի զալդ կանաչ ու կարմիր
 Հարկիցի ձախող բերմամբ վիճակին
 Ի թուխ թախծութեան նորա համակիլ:
 Այր որ բաղմամեան ճգանց ըզկնի
 Տուն շինեալ և շոյտ անաքանդ լինի,

*) Ուր տեսանէ նա զօղորմ տեսարան՝ փեսային՝
 կարօտ առ հարսին դամբան նստիլ մենաւոր, և զհա-
 մատարած յուր լուծեան գիշերոյն ի լաց: Մ. Գ. Թ.

Առ Թաղիագին խրատեմ գնալ
 Զիւր կորուստ անգիւտ նորա պէս ողբալ:
 Որ յաշխարհ օտար¹⁾ զԹանկ իւր թողեալ
 Ինքն յօտարագոյն²⁾ յերկիր հեռանայր,
 Եւ մինչ զաւակի հայրանալ յուսայր
 Կորոյս կարօտով զՁաւակ և Մայր:
 Այլ ասա՛ ինձ, Ուշ, որ զանցից համայն
 Գանձես յիշատակ ի բո թանգարան,
 Թէ ո՞րպէս թռեան վաղանցիկ աւուրբ
 Եւ զերանուծիւնս ընդ ինքեանց տարան:
 Կամ ո՞ր գիք ցատեան, ո՞ր բաղդք բռնացան
 Պատանին պանդուխտ տրորել այսբան:
 Զի բո՛յ է հանել մտաց թախծելոց
 Զանցեալ դիպուածոց վճիտ տեսարան:
 Թէ ի հովասուն լերանց Արայեան
 Ո՞րպէս վարեցաւ հողմովք բռնութեան՝
 Պանդխտիւ անտէր ի Հինդ հրայրեաց
 Փորձ ամենակերպ լանքմբեր վշտաց:
 Զորոյ որպէս թէ՛ կիրբ օտարութեան
 Եւ բուռն պարսաւ հայր Աղքատութեան՝
 Բաւ չեղեալ մաշել զձաղիկ հասակ,
 Յաւելան յետոյ լաղէաք Աստղեան:

1) 2) «Զաշխարհ օտար» նշանակէ զՊալմբէժ, իսկ
 «Օտարագոյն երկիր» թուի նշանակել զքաղաքն Շի-
 շաւան, ուր կատարէր յայնժամ պաշտօն ուսուցչու-
 թեան Մեկիբ Միրզա Ղաթիմ Արքայորդոյն Պարսից.

Զի գեղեցկութիւն և սէր զաչացու
 Երբ արծարծեցին բոց ըզգարչ Տրոյ,
 Զո՞վ ոչ գերեցին ի պաշտօն իւրեանց,
 Զո՞վ ոչ հալեցին ի բուրայս մեղաց:
 Մանկութիւն հաղիւ մերկանայր ի բաց
 Զիւր տղայական ցնորից երազ,
 Երբ վառէր զհոգին ջերմեռանդ կրօն
 Գնալ ուխտաւոր ի տաճար փառաց:
 Յետ աղգի աղգի ճգնութեանց ւառից
 Ընդ ծով ընդ ցամաք բռնի աղետից,
 Յաղբիւր փորձութեան այն ինչ հասանէր,
 Յերկուս բաժանեալ զուղին տեսանէր:
 Մին ընդ անմատոյց քարուտ զառիվեր
 Ընդ բիւրս ի բիւրուց չարիս անկանէր,
 Այլ ի վախճանի ի տաճար փառաց
 Քաջս յուխտաւորաց խոստանայր հանել:
 Իսկ մին զառիվայր հարթ և հաւասար
 Ի վիհ կորստեան ձգիւր ճանապարհ
 Որ ժամէական պատիր հեշտութեամբ
 Զիւրսն յանպատիր ի կորուստ որսայր:
 Յուղեգլխի աստ, որ նստէր վարար,
 Պագշոտ ցանկութեանց՝ հեշտին Սիրամայր,
 Յիւր չարավախճան յուղի ընդարձակ
 Համոզէր զնա գնալ կամակար:
 Ուր յարադալար թարմութիւն սիւղոյն
 Բիւրաւոր ծաղկանց բերիլ գոյն ի գոյն,

Նա՛ ահանակիտ վտակաց հոսմունք
 Առնէին զվայրն Սողոմայ հանգոյն:
 Արտաքինք նոցա կարի՛ գեղեցիկք
 Այլ թշուառութեամբ հո՞ծ նորա ներքինք
 Տան պատրանք չարի՛ բարւոյ կերպարան
 Ի նիւթ գեհենի որսալ զմարդիկ:
 «Ի գեղաճիծաղ խոնարհեաց ուղիս»,
 ՅԹաղիադին կարդայր Դիցուհիս.
 Որ վայելչութեամբ փափուկ գրկանաց
 Խոստանայր հեշտել զառօրեայս կենաց:
 «Ունկնդիր, մանուկ, որ ի քթիթ ահան,
 «Ինձ հպատակեմ զաշխարհ ամենայն,
 «Զիս պաշտեն Շնորհք որպէս Սիրամայր
 «Ճոխութիւնք երկրի յիմ սպասու կան:
 «Հինդ զթանգարան անգին գոհարաց
 «Հորմոս բանայ զիւր բաւիլ մարգարտաց
 «Ճենաստան ձօնի ինձ մատուցանէ
 «Զիւր փղոսկրեան ըզձեռակերտուած:
 «Տիւր¹⁾ տքնի նիւթել բեհեզ նրբաթել
 «Զոսկեղէն հանքս իւր բանայ հին Սոփեր.
 «Իսկ Արարիա զանուշուես բուրմանց
 «Զօնէ հեշտախաիս պատարագ ընտիր:
 «Այլ զինչ այսօրիկ, մինչ զից և մարդկան
 «Ուշ և միտք, հոգի, կեանք համանգամայն

¹⁾ Տիւրոս.

«Այնքան ստրկին հաճոյից իմոց՝
 «Մինչ չունել քան զիս գերագոյն վախճան»:
 ԻԲԻԵԻ մերձ լինէր հաւանիլ մանկան
 Հրապուրանաց պատիր հեշտութեան
 Մայր նորա Պալլաս յամպըս երևեալ
 Զիւր խրատ նմա այսպէս մերկանայր.
 «Մինչ քառասնօրեայ ջուրց հեղեղ չիշխեաց
 «Շիջանել դորա հրդեհ ցանկութեանց
 «Մինչ հրահոսան տարափք Սողոմայ
 «Քաւ չեղեն ծախել հոսիւն գիջութեանց,
 «Մինչ յաւեժայաղթ քաջութիւնք Ազգաց
 «Գերեցան ստրուկ պազշոտիս կամաց,
 «Դ՛ո՛ւ մանուկ անզօր ի հաղթից դորա
 «Կամ թշուառութեանց, փրճանի՞լ յուսաս:
 «Կայցէ՞ բու ուրեք այնքան լուսատեաց
 «Որքան աստ մարդիկ են իմաստնատեաց,
 «Որք կոյր զկուրայն ի կորուստ փութան
 «Տանջին չարաչար և չ'ըզգուշանան:
 «Զի ազատիշխան ընտրութիւն կամաց
 «Զոր տայ բանեղեաց Բարին աննախանձ,
 «Անհարկ ի հարկաց կալ աստուածաբար,
 «Վարեն վատթարեալք ի կորուստ անձանց:
 «Սրանան ի թևս սրարշաւ մտաց
 «Անդր քան զահեղ Ատեան կարեւեաց,
 «Լծեն զբարձունս ընդ խորս անդերոց,
 «Եւ զուրոյն զչափ կշռեն յարգանաց:

«Այլ ինքեանք ի չափ անդ անչափանան
 «Զամեհին կրից խզեն զերասան,
 «Ուստի կատաղի ցանկութիւնք չարեաց
 «Հոսեն զնոսա յայս գիհ խոհերաց:
 «Այս ձեր տխտակիր բանի անդրանիկ
 «Այս կոյր ընտրութեան խառնածին Պարիկ.
 «Որ մեղաց իւրոց էառ դատակնիք
 «Մահու պարարել զիւր յուշկապարիկ:
 «Աստուստ ծնանին և ոչ յԱստուածուստ
 «Մեղք մեղկաղիտաց ինքնագիւտ կորուստ,
 «Այլ քեզ, պատանիդ, թող համարիցի
 «Վերագոյն բարի՝ ի չարեղ փախուստ:
 «Զի թէպէտև զուղիս ժայռոտ մահաբեր
 «Բիւրաւոր ճգանց մնաս համբերել,
 «Այլ ի վախճանի պսակ պարծանաց
 «Կայ քո խնդութեամբ ի գլուխ կապել:
 «Ընտրեա՛ զոր կամիս» ասաց Աթենաս
 Եւ եցոյց նմա զՏաճար փառաց
 Ի մահանուէր ուղղոյն վերջափան
 Զոր հատանել գործ՝ էր Առաքինեաց:
 Խրախոյս բարձեալ Աստանդականին
 Զդժուարութիւնս յանձն առ կամովին,
 «Մնան բարեաւ» ասէ «գրգանք քո Աստղիկ:
 «Քո վեշտք անանցք են, վայելք վաղանցիկ:
 «Ըստ որում բրտունք վասն Հայրենեաց
 «Քն արրունք կենաց Հայրենասիրաց,

«Ուրեմն բարիք հեշտախտ փափկութեան
 «Առ նորօր գրին ինձ արհամարհանս»:
 Զայս իբրեւ ասաց, ըզշեղ ի բերան
 Վեհ՝ Աթենասայ յատկարար նշան
 Դարձ առնէ անտի ի Հայրենիս իւր
 Որպէս աղաւնին ի Նոյեան Տապան:
 «Հա՛, մանուկ ժպիրհ, զիմ ծոց մշտեան
 «Արհամարհե՞ս դու, ընդ Պալլասայ բան.
 «Այլ այնքան չարիս հանից ես ի բեղ
 «Մինչ և բուբ նորա բուալ¹⁾ թուլանան»:
 Յարեաւ իբրեւ զինձ խոցոտեալ յոգին
 Ի սանդարամետս խաղաց ստորին,
 Զդիս դժոխոց ի զէն վթիժուց
 Գրգռել ընդդէմ Արհամարհողին:
 Եւ որովհետեւ յանդնդոյս կեդրոն
 ԶԲելիարայ զոտամբ աթոռոյն,
 Յանհուն խաւարին ի տարածութեան
 Ներուն տարրանայր ց'նոր Մուացոն,
 Քացեալ կոկորդ զիւր զանփակ գերեզման
 Զհանուր կլանէր նիւթ զարարչութեան
 Զգեղեցկութիւն լուսոյ Արեւու
 Եւ զսքանչելի դիրս աստեղատան:
 Ըզգիւտ Բերթողաց, ըզծնունդ մտաց,
 Եւ զգից վերնոց ճանաչոն փառաց

¹⁾ Բուալ, բու, բու ձայններն բու թուլնոց.

Զի անմահ Քաղցուն ձգեալ զիւրն ճանկ
 Կորզէր զամենայն զսնունդ յաղեաց:
 «Ոչինչ ուրուական» ցայս ասէ Ասողիկ,
 «Ա՞յս է իմ պատիւ, ա՞յս իմ երախտիք.
 «Ոյր համահորդան աւարաւ հոգւոց
 «Քոյ ամենածախ պարարին աղիք:
 «Իմ ծաւի աչաց անոյշ հայեցիկ
 «Քեզ շատ պատրաստէ մարդազոհ խորտիկ
 «Քան զհանուր հնարս Մեղաց և Դիւաց
 «Ի մի հաւաքեալ, եթէ ախորժիք:
 «Այլ որովհետեւ թշուառն աստանդիկ
 «Զիս յանդգնեցաւ առնել խաղալիկ,
 «Եթէ կեցցէ նա՝ ձիւա՞ղ ուրուական,
 «Ուրեմն Ասողիկ վաստակեաց հերիք»:
 Զայս ասաց, լ'ի ձայն խիստ զարհուրագին
 Թնդաց Մուացոն, հրէշ ինքնածին,
 Դժոխք սարսեցան Մեղք և Մահ պակեան
 Իշխանք ստորնոց յապուշ կրթեցան:
 Յարեաւ Տիտանեան այն ամբարտաւան
 Խրոխտ արհաւորք ելից զգեհեան.
 Եւ ո՞ր ինքնակալ չարար ընդ աշխարհ
 Ի հաճել զիւր բողքան զայս չարաչար:
 Անուն էր նորա սատան Ճշմարտին
 Գործք ձեռաց նորա կորուստ անհնարին,
 Այլ բիւրբ ի բիւրուց վերնամարտ ոգւոց
 Գարշանաց նորուն պաշտօն տանէին:

Որ զիւր ծառայից գործոց արժանին

Վարձ հատուցանէր կսկիծ դառնագին,

Նոցա ցնորեալ մտաց կուրութեամբ

Տանջողիս իւրեանց փառք փոխան տային:

Յակնարկել նորա յանդոյս յանգնողոց

Խմբէին առ նա պետութիւնք Այսոց,

Ի կորուստ մարդկան անդ կացուցանել

Չչարախորհուրդ զիւրեանց Սինհոդոս:

Անդ Աքիթովէլ խրատու չարեաց

Յոտն կայր խօսել յատենին դիւաց.

Ոյր իբրեւ բանիւր բերան չարախօս

Գաղտնիք դժոխոց զեղուին ի դուրս:

«Մեծ են ի դժոխս պարծանք բանսարկուին

«Որ ի վէգ մտեալ ընդ Շանթառաքին,

«Քաջութեամբ յառաջ մղեաց պատերազմ

«Եւ յազարտ եհան զբռնութիւն նորին:

«Իսկ արդ հնարք քոյ ընդդէմ Ստրկին

«Ի դերեւ¹⁾ ելցեն. Ոչ, ամենեւին.

«Թող Հեշտ դժոխոց բազմամարդարար¹⁾

«Դարձցի վերստին հրդեհել զաշխարհ:

«Իսկ Յիմարութիւն և տէր Զրպարտութիւն

«Նա Խաբէութիւն սոցին չարագոյն,

Թող ընկերեացեն անմահ վրիժուց

Ջնջել յաւիտեան զՍտրկիդ զանուն :

¹⁾ Այսինքն՝ Թող Հեշտութիւնն՝ որ դժոխս բազմամարդ առնէ: Ե. Ք. Մ.

Քանսարկուն հաւան լինէր խորհրդոյս

Պատրաստէր ճակատ այրլնտիր այսոց,

Ըստ զօրու զօրու և ըստ դրօշու,

Չեղալ տարմարար յանդնդոց ի դուրս:

Տէր Յիմարութիւն երգուեալ յԱխրոն

Գրել անպիտան զպարգևս հոգւոյն

Գրաւոր ճգանց զանգին մարդարիտս

Յանձնառու լինէր կոխան տալ ոտից:

Տէր Զրպարտութիւն՝ զյր շունչ հրահոս

Կիզոյր գիտութեան դալարիս բուսոց

Նա ձաղանս, ծաղանս, այլ և նախաւինս,

Նզով ընդ դսրով տայր խմբի գիանոց:

Իսկ Խաբէութիւն՝ ոգի չարազանդ

Հին աւուրց օձին ծնունդ հարազատ

Իշխան անդնդոց, տե՛ս զի՛ յոխորտայր

Չճմարտութիւն յաշխարհէ բառնալ:

Գեւք այսօրինակ կարգեալ կազմեցան

Չիշխեցին յայսին մղել պատերազմ

Քանզի Աթենաս զինեալ էր զնա

Չինու ճճմարիտ Աստուածպաշտութեան:

Ուստի համագունդ խոյս ի Պարսկաստան

Ի սար Դըմբաւանդ ըրին խմբեցան,

Պարապոյ զնա գտեալ հարստել

Ի հոգի նորա վրիժուն սուսեր:

ԱՅՆ ՎՏԱՐԱՆԴԻՆ այլ բազմավարան

Անցեալ անվեհեր յարկածից համայն

Այն ինչ ի ԶՈՒՂԱ, անգլադ մտօր
Վերին շնորհաց՝ լինէր երգաբան.

Ուր երկնապատում նորա ստեղծաց
Չայնակից եղեալ հաւուց երգեցկաց
Ա՛յնքան երաժիշտ քաղցր եղանակօք
Կրթէին զհոգիս ի նոր զմայլանա:

Մինչ ափսոսացին Գիք զնա միայն
Թողուլ ամուրի և անօգնական
Ուստի ընտրեցին լաւն յօրիորդաց
Կցորդեւ նորա անվախճան կենաց:

Գողտրական շնորհ՝ Տան ԱՂԱԶԱՐԵԱՆՆ՝*)
Թանկագին պարգև ԹԱՆԿ ԽԱԹՈՒՆ ՍԷԹԵԱՆՆ,
Ոյր գեղ փարատէ ըզմասլլ մտաց,
Եւ աջ զկշիռ բուռն աղքատութեան:
Բարեսուն զաւակ լուսակրօն նախնեաց
Ծագեալ յարմատոյ կրկին իշխանաց,

*) Գրէ Պարոն Մեսրոփը՝ Յակոբ Սէթեան՝ եղբորորդի սոյն թանկայ՝ կնոջ թաղիադեանի, զհետեւեալ ծանօթութիւնս ի վերայ տոհմի իւրեանց.
«Աղագար՝ միակ որդի էր նախահաւուն մերոյ Սէթայ, առ ծնաւ զերկուս որդիս զՄկրտիչ եւ զԱբգար: Մկրտիչ ծնաւ զՍէթ հաւ մեր, և դստերս չորս:— Սէթ ծնաւ ուստերս երիս՝ զՅովհաննէս, զԿարապետ և զհայրն իմ զՅակոբ, եւ զդստերս չորս՝ Աննախաթուն, Ագաթլու, եւ Վարդխաթուն (մայր Պարոն Յովհ. Շ: Սարգսեանի՝ բարերարին տպագրութեանս), եւ զսոյն զայս թանկխաթուն:» Ե. Բ. Մ:

Որ իշխեալ կրից քան հպատակաց,
Շահեցան անձանց ճմարիտ պարծանս:
Թոռնիկ ի մօրէ պարոն Յակոբայ *
Աշխարհաբարոյ իշխանին Ձուղայ,
Յոյր լեզուի հանգէր ճարպիկ Ապողոն
Մուղայք ամենայն ի գլուխ նորա.

* Գրէ նոյն պարոն Մեսրոփը Յ. Սէթեան եւ զցեղաբանութիւն սորա այսու օրինակաւ. «Հայր սորա Մէլքում անուամբ՝ ծնաւ զերիս որդիս զՅովհաննէս, զՅարութիւն եւ զՅակոբս զայս».

Յովհաննէս ծնաւ զԳրիգոր՝ մականուամբ Պիժի ԳՐԳՐՈՂ յորջորջեալ եւ առ ծնաւ զՄիրզա Եօղլուք (Յակոբ), որ է հայրն Միրզա Մէլքում խանի երբեմն զեսպանի Պարսից ի Լինդրա:

Յարութիւն՝ փարթամացեալ եւ երեւելի հանդիսացեալ փաճառականութեամբ ի Բուշեռ, ծնանի երիս որդիս, Մէլքում, Յովսէփ եւ Սեդրաք. Մէլքումայ որդիք են Աղա Յարութիւն (Թունի) որ հաստատեալ է այժմ ի Շիրազ, եւ Թովմաս՝ որ երբեմն փաւրէր զպաշտօն եկեղեցականութեան Ս. Եկեղեցւոյն Կալկաթուն:— Յովսէփայ որդիք Աբշամ և Տիգրան, առաջնակարգ փաճառականք ի Բուշեռ.— Սեդրաքայ զոն որդիք երեք, ոմանք ի Բուշեռ եւ ոմանք ի Շիրազ, որոց միոյն անունն է Արամ:—

Իսկ «Պարոն Յակոբայ» Աշխարհաբարոյ իշխանին Ձուղայ՝ ոչ գոյր արու զաւակ այլ երեք դստերք որք էին Մայիլ, Մէր Խաթուն եւ Նանաջան, զոր ի կնութիւն առեալ է հաւն իմ Սէթ, ի վերադարձին իւրում ի Մազրասայ՝ ուր եղեալ էր ամս 21. եւ ուտեալ էր զԵղու Անգղիացւոց, զբաղեալ զսրով շահափաճառութեամբ: Եւ ի նոր Ձուղա փարէր զպաշտօն Ատենագիրութեան Ամենափրկչեան փանայն, դուրի նորա հմուտ ի Հայկականին եւս:» Ե. Բ. Մ:

1981-2016
649

Յատեան ահաւոր Արքայից Պարսից

Բերան բարեխօս համօրէն Ազգիս

Որ բռանց խտաց շարժէր գլխով թիւն

Այրեաց ի միմունջ և յորքոց լալիս:

Իսկ զՄԿՐՏԶԻ վեհ Ազազարեանց

Թուե՞լ կարեմ ևս զբարեմասնութեանց

Չնաշխարհիկ գործ, որով շահեցաւ

Հայր արժանապէս կոչիլ Հայրենեաց:

Որ ի զբաղմունս զիրաց աշխարհի,

Յանձին ցուցանէր զճգնաւորի

Զանհամեմատ վարս Աստուածպաշտութեան,

Եւ հետևողացն օրինակ բարի:

Ողորմած իշխան, երբեք չըլտի՝

Թէ տայր աղքատաց հանդերձ հնոտի.

Նորովք զնոսա պճնէր զարդարուն,

Շատ եղեալ ինքեան զիւր պատառատուն:

Բայց զի՞նչ այսօրիկ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԻՆ

Որ գնէր զանձն միշտ վերայ Ազգին

Ներեա՛ ընթերցող զմին հազարաց

Բերել զօրինակ սորին ճգնութեանց:

Այն ինչ բարբարոս բռնաւոր Պարսիկ

Բեռնէր Զուղայոյ զիւր կապալ սաստիկ,

Թագոյց Սա զազգ իւր, չ'ինքն քաջապէս

Անըմբեր վշտաց եմուտ ի հանդէս:

Յետ սպառնալեաց բանտից շղթայից

Դառն հարուածոց դառնագոյն գանից

Երբ զականջանին գամօք երկաթեօք *)

Ի սիւն սևեռեալ տոգորէր ցաւօք:

Աստ սիրելին Ազգ առաքէ լոտես

Զառաքինիս Հօր լոտեսել հանդէս,

Յայնմ վիճակի, ց'ենկն պատգամէր՝

«Գնա՛ որդեակ իմ, մի՛ աստ երեւիր՝

«Գուցէ տանջանաց հանդիպեալ մասին

«Չկարողասցիս տոկալ աղիտին.

* Պարոն Մեսրոպը Յ. Սէթեան, տայ ծանօթութիւն, թէ յբարբարոսութիւնս այս յայտօր ժամանակի ի վար արկանի ի Պարսկաստան, ի պատժեւ զգողս եւ զչարագործս, եւ համարի առ նոսա պատիժ իմն չընչին: Ամենայն ծերակոյտ Զուղայեցոց վկայեն, եւ խորին երախտագիտութեամբ խօսեն ի վերայ յիստայ յիշտի եւ ազգասիրական գործ ոյ նորին, որով ազատ պահեաց զԶուղա ի հարկաց ամս քանիս, չտալով զորոշեալ հարկն արքունական՝ ասելով թէ՛ Ոչ ոք գտանի ի Զուղա, ամենեքին յերեսաց ձեռոյ հարստահարութեանց լքին եւ թողին զհայրենիս իւրեանց, յորոց հարկս հանից վասն ձեր, եւ այլն: «Անցաւ ի Ենեցազոյս հազուագիւտ Ազգասէր ծերունին Ուստայ Մըկրտիչ, (յայնմ ժամանակի ամենայն արք փորձառուք եւ ազգասէրք եւ ծերունիք կոչէին ի ժողովրդենէ յիստայ, որ է բառ պարսից եւ նշանակէ հմուտ արհեստաւոր) ի հասակի 90 ամաց ի թուին 1824: Ի նշան երախտագիտութեան Զուղայեցիք ամիսփեցին զնա առընթեր դամբանի յԽՕԶԱՅ ԱԻԵՏԻՔԻ՝ շինողին զեկեղեցի Ս. Աստուածածնի՝ ի թաղն Մեծ Մէլիքանի, յբազմախառտակ՝ ածականաւ յիշատակեալ ի տապանագրին:» Յ. Բ. Մ.

«Յայնժամ փոխանակ բարւոյ՝ չարաչար
 «Մատնութեան Ազգիս լինիցիս պատճառ»
 Այսպէս անվեհեր էր նորա հոգին,
 Ա՛յսպէս համբերող լինէր ծերունին,
 Մինչ զերաւունս իւր ի յաղթութիւն հան,
 Լուաց զարտասուս վտակաւ արեան:
 Թէ՛ւ անցին սոքա, կաց արդարութիւն
 Շքեղ զարգարել զմեր ԹԱՆԿԻՍԱԹՈՒՆ,
 Կրսեր գտերաց Սէթայ Մկրտչեան
 Անհայր ի մօրէ սնուցեալ կուսան.
 Որ յերկրի զիւր մայր համարէր միայն՝
 Յերկնի մխիթար զանմահ Եհովայն.
 Այլ անագորոյն ձեռքն օրհասին,
 Եւ զնա՛ բառնայր ի գլխոյ սորին:
 Որպէս յաղթական անկեալ ապայոյս
 Ընդ ձեռամբ անգութ թշնամեաց իւրոց,
 Սգայր Նանաջան տիկին հոգեւոր
 Զթանկայ զերես յարտասուս թանայր:
 «Ինձ ծաղկին դաշտաց, շուշանիս հովտաց
 «Հաս արդ թառամիլ թօշնիլ վաղահաս.
 «Ինձ երանարար վայր վայելչութեան,
 «Դառնայ ի խաւար վիհ գերեզմանաց.
 «Տեսանել ինձ զօր ուրախ հարսանեաց
 «ԹԱՆԿԱՅ, ՅԱՆՈՎԻՅ Իմոց զաւակաց.
 «Զի ինձ յաշխարհի այլ չունիմ փափագ՝
 «Քան գնել սոցա զարժանին պսակ:

«Բայց արդ թո՛ղ նոքա զիմ օր դագաղաց
 «Եւ հանդէս թաղման տեսցեն ակնբաց.
 «Նա՛ որպէս դառնիք ի մարց որբացեալ
 «Մայեսցեն զհետ ստեանց օտարաց:
 «Այլ Դու, Գերագոյն կառավար կարգաց,
 «Կա՛մք էին քո այս՝ ինձ մահ, նոցա լաց.
 «Պաշտեսցին յինէն երկիւղել սրբով,
 «Եւ պաշտեսցին միշտ, Աստուած իմ Աստուած:
 Ապերջանիկ Կոյս, որ սևաքօղեալ
 Յանակնունելիս ընդ այս պատահար,
 Տխուր բայց և լուրջ նայէր անձկալին
 Դալ սգաւորացն ակմբիլ ի պար:
 Գլուխ խոնարհեալ, դէմք ամօթահար
 Աչք նորա ծաւիք արեամբ ծովացեալ,
 Ոյր պարկեշտութիւն զսպէր զտրտմութիւն՝
 Այսօրինակ լալ, զիւր կաթոգին մայր:
 «Օրիորդք երկրիս հանուր
 Ինձ լալակից եղեալ այսօր,
 Ձեր տխուր առէք քնար՝
 Ողբալ ընդ իս զիմ Տիկին Մայր:
 Բազմաշխատ դուք ծնողիս
 Ձիս այսքան ամ պահպանողիս,
 Ձեր աչաց ջինջ արտասուս
 Մարգարտաշար յեռեալ ի հիւս:
 Թո՛ղ մանկունք անմայրացեալ
 Հանցեն ընդ իս զիւրեանց խոր ջալ:

Թող թշուառք ի տասնադիս
 Բարձրացուցեն զիւրեանց լալիս:
 Զի անց Մայր իմ գովական
 Ի մշտերան հոգւոց կայան.
 Ողբ ի նա չունի տեղի
 Զիս լացէք դուք կողկողալի:
 Լուեսցին երգ քնարաց
 Եւ տօնք ուրախ տարեկանաց,
 Դայլայլիկք հաւուց երգոց
 Թող վերացին յունկանց իմոց:
 Զիս լացէք, որ որբացայ
 Որբոց եղբօր *, կոյս, մայրացայ՝
 Ես կարօտ պահպանութեան
 Պահպան հօր տան նստայ»:
 Տիւ գեղածիծաղ յետ յորդ անձրեաց
 Լինէր ԹԱՆԿ յետոյ իւրոց արտասուաց.
 Զոր վճռեաց Աստուած թագուն խորհրդով՝
 Օտարականին կցորդել կենաց:
 Ուր Հիմէն նոցուն ուրախ հարսանեաց
 Սրտի զսրտին զհանգոյց հիւսեաց.
 Ո՛վ հաստատագոյն շողկապ բնութեան
 Զոր և բռնադոյն զերծ ի փորձանաց:

* Ըստ բանի պ. Մ. Յ. Սէթեանի՝ ակնարկէ այս՝
 երկուց զաւակաց Կարապետ եղբօրն թանկայ՝ Մկրտչե,
 որ այժմ կայ ի Բաթմալիա անժառանգ, և Սովիկայ՝
 որ գտանի ի Զուղայ:

Յորժամ նախաստեղծն միայն ի Դրախտին
 Շրջէր տարակոյս տարտամ և լռին,
 Այլ իբրեւ ետես զերկնածին Եւս
 Զեղան նոր հրճուանք ի հոգի նորա:
 Այսպէս պատանին որ ցարդ աստանդէր
 Իւր ո՛չ տուն, տեղի, ո՛չ բնակ գիտէր,
 Երբ ի գեղ ԹԱՆԿԱՅ աչք բացան նորա,
 Քաղցրիկ գերդաստան զիւրեաւ տեսանէր:
 Ո՛վ յուսապատար օր ուրախութեան,
 Որ զգացողութեամբ խիստ զմայլական
 Փոխէիր զՏին ի նոր ինչ Աղին,
 Գողջէր բերկրաւէտ բան զԵդեմականն:
 Ո՛չ այսօրինակ միտք պատկերահան
 Իւր զմայլանաց հանէ կերպարան.
 Կամ երջանկութիւնք զի՞նչ իցեն արդեօք
 Թէ ոչ՝ հաճութիւնք ի կարծիս միայն:
 ԱՅԼ ՄԵՔ ի Հիմէն. որ նաւակատիս
 Առնէր Դից յուրախ սոցա հարսանիս.
 Եւ ի թաս կենաց Հարսն ու Փեսային՝
 Այսպէս քնարէր զերգոց ստեղիս.
 Զեր հարսանիք
 Հաճեցան Դիք,
 Տալ աշխարհի
 Նաւակատիք.
 Ո՛վ սիրասունք,

Ո՛վ ուրախ զոյդ,
Ո՛վ ուրախ, ուրախ երկուք:

Տարաշխարհիկ
Շրջեալ մանկիկ,
Ի կոյր բաղդէ
Տանջեալ հերիք:

Արդ յերջանիկ
Ի ԹԱՆԿԱՅ գիրկ
Իբր յԱդենի
Հանգի՛ր հեշտիկ:

Ո՛վ սիրասունք,
Ո՛վ ուրախ զոյդ,
Ո՛վ ուրախ, ուրախ երկուք:

Մե՛ երկնչիք
Ես ձեր հիրիկ
Պինդ կապեցի
Խզե՛լ հնար չիք:

Սիրաւ ընդ սրտի
Յորժամ կապի,
Թէ՛ւ մահս գոյ
Ոչ խղանի:

Ո՛վ սիրասունք,
Ո՛վ ուրախ զոյդ,
Ո՛վ ուրախ, ուրախ երկուք:
Պարկեշտութիւն
Ի գիտութիւն

Խառնեալ ծնանի
Զանեղձութիւն:
Զի ոչ աստիւք
Ոչ ստորինք
Եւ ոչ անգութ
Նոցա չարիք
Վարդասցին
Թէ՛ւ տքնեսցին
Ազդե՛լ անեղծ
Բարեաց նոցին:

Յ Ո Ր Դ Ո Ր

Չեր հարստիք
Հաճեցան զիք
Տալ աշխարհի
Նաւակատիք:

Ո՛վ սիրասունք,
Ո՛վ ուրախ զոյդ,
Ո՛վ ուրախ, ուրախ երկուք:

Դեռ տաղէր Հիմէն զաւուր պատշաճին
Խաչ պահապան կայր սրբութեան նոցին,
Այն ինչ քաղցրացաւ Բարձրեալն Եհովա
Նուագ օրհնութեան ընդունիլ սոցա:
Հարսն սիրահար զհուր սրբարար
Դնէր ի սրտի Փեսային բուրվառ

Յորուստ անուշունք մաքուր մաղթանաց
Հարսանեբաժինք գնայր առ Աստուած:

Ե Ր Գ

Փառք քեզ Տէր Յիսուս անուն խնկարդյր
Փառք քեզ Տէր փառաց, ընդ Հոգւոյդ և Հօր,
Որ պարգևեցեր անճառ բո գթով
Անփորձ ի չարեաց պսակել զայս օր:
Յաւուր Հարսանեաց մերոց Բարերար,
Ձաղերս մաղթանաց քաղցրութեամբ ընկալ,
Խորհուրդ միութեան քոյ ընդ Եկեղեցւոյ
Հաստատեալ ի մեզ յայնութեամբ սիրոյ:
Ի՛յս օր վաղանցիկ շնորհեա՛ մեզ քանոն
Չափել միշտ սովին զկենաց կարճութիւն,
Գիտել զի չափով կարգես զամենայն
Չսիրել զունայն ձգութիւն նորուն:
Թէ կարօտիցիմք անղրաւ կենաց
Որ զուր բաղձանք եւ՛ կոյր մահկանացուաց,
Ի քեզ Տէր, միայն ուսցուք գտանել
Քոյ յառագաստի մաքուր հարսանեաց:
Եւ արդ իսկ՝ Փեսայ Սուրբ հոգւոյ Յիսուս
Էջ ի յանկողին քեզ հարսնացելոց,

Ի ննջել մերում, լեր մեզ սիրտ արթուն,
Զի քեզ պաշտպանեալ լիցուք քաղցր ի քուն: —
ԱՊԱ ՏԱՆ միմեանց հասրոյր սրբութեան
Եւ մէկին յորիշ յորիշ ննջարան,
Ուր իջեալ յերկնից Հրեշտակ հարսանեաց
Ձառագաստ նոցա պահէր յամբօնութեան:
Քուն յարտեանունս սիրածնունդ աչաց
Նոցա, մեղկութիւն զիւր պահել չիշխեաց:
Արարան գիշերք՝ ոչ թէ ի հանգիստ
Այլ ի հանգէս քաջ՝ անարատ Տիկնաց:
Դեռ չէր յարուցեալ զկէս գիշերայն՝
Ոսկի գիցուհին շէկ Արշալուսեան,
Յորժամ վաղագոյն յառնէր ԹԱՆԳԻԽՈՒՆ
Նուիրել երկնից կանուխ զօրհնութիւն:
Հարսն քօղազարդ՝ գթով մայրանայր
Որք եղբորորդւոց, որոց սիրահար,
Սրբէր զնոցա արտասուս աչաց,
Հոգայր անարտունջ զպիտոյս կարեաց:
Եւ արծարծանէր զըրրորքիւն սրտին
Ի սէր Աստուծոյ, ի սէր ընկերին:
Հուք դնէր ինքեան այրասէր լինել
Եւ պարկեշտութիւն զարդ ամենագին:
Ուստի և հարսունք պարտիղաց համայն
Ոգիք աներև աչաց մարդկութեան,
Քաղեալ ի ծաղկանց զէութիւն կենաց
Բերէին նմա ձօն անմահական:

Թմրութեամբ թարշամ սրտի սիրուհւոյն
 Խոնջեալ անգամոց կաղդոյր զօրագոյն,
 Որմզդէ միայն ումպ յաւէժական
 Անմահել նովին զիւր Աստուածութիւն:
 Դո՛ւ կին, որ խորդաս ի բուն թանձրագոյն,
 Թէ զի՞նչ յայն պատիւ հան զմահացուն,
 Հարց ԹԱՆԿԻՍԱԹՈՒՆԱՅ՝ քեզ ուսուսցէ նա՝
 Թէ միայն անդուլ իւր Աշխատութիւն:
 Յատկութիւն իրա՛ւ, «Աղնիւ Ծննդեան»
 Փառք ամենաշուք շքեղ Տիկնութեան,
 Որով որ վարեաց, անկարօտ պահեաց
 Զիւր տուն, յերեսաց դառն աղքատութեան:
 Այլ աւա՛ղ, յետին կարգի ստըրկաց
 Առ որ ո՛չ շողայ ճառագայթ փառաց,
 Ծուլութեամբ ի բուն լինին յարթնութեան,
 Եւ գո՛գ թէ մեռեալ ի բուն անդ իւրեանց:
 Ստրուկ ծնանին, ստրուկ ծերանան,
 Եւ ստրկութեամբ թաղին յաւիտեան.
 Քուն և ծուլութիւն զո՞ երբէք հանին
 Յաղբեաց անտի յաթող Բարձրութեան:
 ՈՐՊԷՍ ուղեոր յանջրգիտ տապուտ
 Յանկարծ աղբեր ինչ ահան գայցէ մօտ,
 Եւ ի զովութիւն ջուրց ահանակիտ
 Դեռ չիցէ միտեալ լեզուն ծարաւուտ:
 Ի վերայ եկեալ հինից թշնամեաց
 Մղեն կտտանօք յանջուր անդորայս,

Սպառնան զարիւն առն ծարաւոյ
 Յագ արբուցանել ծարաւին սրոյ:
 Այսպէս պատանին՝ այն ինչ կաթոգնի
 Ի գրկաց ԹԱՆԿԱՅ ծծէր ի հոգի,
 Սողոթն Ամբոսեան, քան զոր քաղցրագոյն
 Զէր մատուակեալ նմա բծութիւն:
 Գունդ երգուեալ զիւաց, որ ի Գմբաւանդ՝
 Դարան, դաւ գործեալ դանդաչէին անդ,
 Տեսեալ Տենչալեաց փայլալիլ այսպէս
 Պահ պատեհ վարկան մղիլ ի հանդէս
 «Առն եղև կեղծաւոր՝ Խաչելոյ գերին
 «Նա, որ հեշտութեամբ քամահէր զուղին,
 «Փոթորկեսցո՛ւք, Քա՛ջք, զաւուրս հարսանեաց,
 «Խամբեսցո՛ւք զտօն խնդութեան նոցին:
 «Հոգովք աշխարհի աւուրք ծանրացան,
 «Անդբաղ մտաց հոգք յաջորդեցան.
 «Արդ հաղիւ կարէ հայթայթել զհաց,
 «Քան թէ ի պոյքար մօտանել զիւաց»:
 Աստ յաջող սոցա և Արքայ Պարսից
 Ի մահկանացուաց յաւելոյր ի Դիս,
 Եւ խռովութեանց մահաբեր Պարդոն
 Յամպոց տխրութեան տեղայր արհաւիրս:
 Իբրև թուեաւոր շունչ կատաղի շան
 Երկպառակութիւնք յօդ անօսրացան,
 Զոր ծծեալ մարդկան ի ցինդ մոլեգին
 Շփոթ ի շունդ զերերօք հարան:

Յարեան ճապաղիս յոգի ապաստան

Որպէս նաւ յաւիս՝ ծփայր Պարսկաստան,

Յորժամ յարուցեալ անմահ վրիժուն,

Վաժաշին ազուաշ զիմէր բինահան:

Շարժեալ ի հեռուստ զիւր գունդ հակայից,

Չուրուական ցնորս պղտորուն կրից

Տայր զըկողովեան զգլուխ զօրուն

Եւ քաջիս նախանձ քաջ նիզակակից:

Որ արիւնազանդ ի մարտին բոսոր

Բերէր ի բազկի ըզտանջ և տրոր,

Կնճիս ընդ կայթիւ ուրախ հարսանեաց

Յոգի փեսային հարստեւ ի խոր:

Քիրա նորա ունայն ի վարձուց հանէր,

Ի պահանջ՝ զուրաստ նհանջ արկանէր,

Եւ փոխան զարդուց սուրբ հարսնարանին

Չարհոյր սեւածոյր զնովաւ ձգէր:

Հոգ ի հոգ կուտէլ, վարան ի վարան,

Չնախանձ ի խանձ բերէր քաջութեան,

Որովք կարիցէ զնա վհատեալ,

Յաղթանակ վարեւ պագշոտ ցանկութեան:

Չամ մի բովանդակ թողոյր ապագործ՝

Չօր գիտէր զհաց ուտել վաստակոց.

Եւ ապա զնա, զգերդաստան նորա,

Յազտ հիւանդութեանց ծիւրէր անխնայ:

Տենդ անագորոյն ունի զփեսայն,

Հարսին հասանեն երկունք ծննդեան,

Եւ մատաղ մանկունք իրեւ դիակունք

Կող ի կող տուեալ հեծեն անկենդան:

Աղիտից արժան, անբաղդ գերդաստան,

Մնջէր անխնամ զերթ զի ի դամբան,

Ում ոչ այցելու, ոչ քոյր ու եղբայր,

Ո՛չ ազգ ընտանի, ի՛նչ մխիթար կայր:

Ուր վրէժ այսպէս: Անդ արհին Մինիս

Սոցա յանդիման առնէր զիւր Եգիս.

Որով քարացեալ գողտրական սրտից

Գրէին բնաւ, և ոչ մի կսկիծ:

«Ո՛ւշ լիցին, որդեակ իմ համբերատար,

«Որ բիւր բռնագոյն փորձութեանց տարար,

«Չի այս գործ է Մի Երկնից Տնտեսին

«Յայս օրինակ հալ դնել զիւր ոսկին:

«Չկրէ նա ոխ ընդ անարդ տղմիդ

«Չէ նա և ոսոխ բարի վիճակիդ,

«Այլ զի ճանապարհն ի Տաճար փառաց

«Անկանի զմիջով անհուն փորձանաց:

«Վասնորոյ և բեղ հաճեցաւ Աստուած

«Հմուտ փորձողին դնել ի քուրայ,

«Չի զառաքինեաց առցես յաղթանակ,

«Չաստուածաշնորհ պսակ պարձանաց»:

ՈՐՊԷՍ ընդ թանձր ձեամբ հեղձուցեալ շուշան

Որ գեղածիժաղ ի բանիլ գարնան

Սուղ ի սուղ ոգի առեալ հայթայթի

Յառնել վերստին ի հողոյ անտի:

Այսպէս ԹԱՆԿԻԱԹՈՒՆ ծանուց յետ երկանց
 Երբ ի հող մահու զիւր անդրանիկ թաղեաց*,
 Ինքնին ապաղօր ջանայ գայթ ի գայթ
 Առն հասանել բաղմօրեայ մահճաց:
 «Փեսայդ կաթոգին, հոգք զբաղանաց
 «Ինե՞ւ շուրջ զքեւ՝ պատին դարձադարձ.
 «Մի՛ վհատիր, Սէր, վկայ են Երկիրք
 «Զաւակ արդարոց ո՛չ մուրանայ հաց:
 «Հոգա՛ս թէ յօտար աշխարհի այսմիկ
 «Զխմբին առ քեզ սրտցաւ ընտանիք.
 «Աստուած է քո Հայր, բարեկամ՝ Երկիրք.
 «Երբ ի նեղութեան հեծես թշուառիկ:
 «Հոգա՛ս թէ Թանկայ օտար ինչ թուին
 «Տանել դառնագոյն վշտաց քան սոսին.
 «Ո՛չ, — Որպէս բարեաց՝ նոյնպէս և չարաց
 «Անբաժան ընկեր է քոյ Ամուսին:»
 Ընդ բանիս նշոյլք յարկային գիմաց
 Եւ գութ ընդ գորով ցոլանայր ի բաց
 Անդ և Աստուածեան Սէր ոսկեփետուր
 Վշտակիր սրտին գնէր զեղ և դիւր:
 Չնաշխարհի՛կ Սէր, ի՛րբև հիասքանչ
 Աճէր ի կարիս սոցին բաղմատանջ.

* Անդրանիկ եւ արու գաւախ այս Մեսրօփայ՝
 Թաղի ի հիւսիսային տապանին Եկեղեցւոյ Տիրամօրն,
 որ ի Մէյդան թաղի Զուղայ: Յ. Բ. Մ.

Առ ոչինչ գրէր զդիպուած բաղդին
 Հարուած համօրէն զստորնոց խմբին:
 Արդարեւ խնդա՛, Փեսայդ երջանիկ,
 Որ ունիս զայսքան ամուսին քաղցրիկ.
 Իւ դռինք վշտաց՝ քաղցունք են կենաց,
 Եւ կենք մշտեբան ընդ աստուածազանց:
 Եթէ յօժարին կին ամեւ մարդիկ,
 Ո՛չ հարուստ լիցի, ո՛չ յոյժ գեղեցիկ,
 Այլ Առաքինի, թէ գտանիցի,
 Նոքին յաւիտեան ապրին երջանիկ:
 Ո՛չ որ ի պէճանս կամ սին ի սնդոյր,
 Տքնի հանապաղ ծեփել զերես իւր.
 Շատ լիցի նոցա պարզեւ բնութեան,
 Քան ձեռակերտաց արուեստին շնորհ:
 Ո՛չ որ զամենայն վասնէ զիւր կէս օր
 Յայս կամ յայն տարազ զգենուլ զշոր,
 Ոյր ի թոյր, գանգուր, թէ չեցեն շինած
 Սաթեան հոգոպիք, չ՛եւանէ ի հիւր:
 Մանաւանդ որոց՝ չիք խիղճ ու կրօն,
 • Կամք՝ Աստուած նոցա, և զէնք՝ են լեզուն.
 Որդո՛ւնք դժոխսոց կերցեն զայնպիսին,
 Կնոջ լեզուանոյ այր շրջի անտուն:
 Որ գինէհարի, մի՛ լիցի քեզ կին.
 Զի գինի և գեղ կոյր են երկոքին.
 Գուցէ փոխան քեզ՝ առն օտարի՛ նա
 Զիւր կոյր զկուրայն՝ զառաքաստ բանայ:

'նա' շատաշրջիկ զայրի կամ զաղջիկ
 Մի առնուցուս կին, պիղծ են սյնախիթ,
 Որ չեւ ծանուցեալ թէ ո՞ ստոյգ այր,
 Անստոյգ արանց լինին սիրահար: —
 ԶՈՅԳԻՆ ԿԱԹՈՒԳԻՆ, այսպէս ըզտարին
 Վճարէր մինչեւ ցՆշունն առաջին,
 Յորժամ չարաչար խորհուրդ զրկանաց *
 Ի նոր կորստեան մտանէր հնարս:
 «Թուի թէ սյսքան հարուած անհնարին
 «Չաղդէ անղգայ հոգւոյ թշուառին,
 «Կամ սէր ինչ օտար ի ցոփ տափանաց
 «Բունեալ ի սրտին քամահէ վշտաց.
 «Կարծէ՛ք, ո՞վ քաջք, թ'անդօր մահացուն
 «Այսքան աղիտից դիմանայր տոկուն.
 «Եւ հի՞մ ոչ. — զի զոր՝ խօլք ածեն մղձուկ,
 «ԹԱՆԿԻ թօթափէ զայն անոյշ հայեցիւք:

* Ահարկէ չորեքին կառավարաց Սամեան Ամե-
 նափրկեան ձեմարանին, որք արգարե զրկէին զՄեա-
 րով՝ զայնպիսի անգուգական վարժապետ, տալով նմա
 վարձ զկէս դումարին՝ կտակեալ վասն այնր ի Մադ-
 րասայ, այն է՝ 80 թուման պարսից առ մէկ տուեալ,
 և զմիւս կէս 80 թումանն պահէին առ ինքեանս՝ վասն
 այլ մանր ծախուց ձեմարանին: Եւ Մեարոյր պահան-
 ջէր զամբողջ գումարն, յանձին առեալ զամենայն ծախս
 ձեմարանին, խոստանալով Ընդդիարէն ևս ուսուցանել,
 որպէս յայտնի լինի յՕրագրութենէ Մեարոյրայ, որ
 ունի տպագրիլ ի նորոգ կենսագրութեանն:

Յ. Բ. Մ:

«Մնացո՞ւք նմա, դիւաց ի դստով
 «Յայսքան վրդովմանց նստիլ ապահով,
 «Որով խուժանիդ իրաւունք տացուք,
 «Համարիլ ըզնա յաստուածաղանց ո՞ք:
 «Եւ օրինակին կամակորութեան
 «Լինի՞լ հետեոյ մերսոյց սատան.
 «Յայնժամ ոգեսպառ կարօտիմք ջանից՝
 «Նուաճել զայնքան մեծ ժողով ժանտից:
 «ԵՂ Հնար չկոյ, զայս խորհիմ բարեոք
 «Ջի խօլականացդ իւրաքանչիւր ոք,
 «Փոխանակ հոգւոց մտեալ ի մարդիկ
 «Ջերախտիս նորա ոտնկոն առջիք»:
 Ընդ բանիս՝ Զրկանք, Դեւ զարդանդահոս
 Ծպտի սրբազան յայն Եպիսկոպոս *.
 Որ հեղման արեան անպարտ օտարին
 Առաջնորդ լինէր չարագունդ խմբին:
 Իսկ Յիմարութիւն՝ զաւագ, անաւագ
 Առ խաւար խորին սուգէր բովանդակ,
 Կէս ի սա մտեալ և կէս ի նոսա,
 Մարմնացեալ գիւօք Լնուն զՋուղա:

* Ահարկէ ի Յովհ. Եպիս. մականուանեալն
 Քուրդ, որ Առաջնորդ էր Ջուղայու, և որ 'ի սկզբան
 յանչափս սիրէր զՄեարոյր և միտիմարէր զնա ամե-
 նայնիւ, այլ ի վերջոյ եղեւ մի ի գլխաւոր թշնամեաց
 նորա, միաբանեալ ընդ կառավարիչս ձեմարանին, և
 հաւատաւ ընծայեալ զըպարտութեանցն զնմանէ:

Յ. Բ. Մ:

«Դա հալածական» ասեն միաբան,
 «Չարեաց ի չարիս գնասցէ կործան.
 «Բայց որովհետեւ աստի էառ կին,
 «Թողցո՛ւք զԹԱՆԿ * մեր, տանի՞ ԳԻՍԵՑԻՆ»:
 Քաճ դիւաց ոմանց եղերականաց
 Ի կերպ սրտացաւ նոցուն ընտանեաց,
 Խռուածա՛մ ընդդպք, անլուսպ հոլանի,
 Չեղընդունս յերես, թախիժ ի սրտի,
 Գան գուժել զԹԱՆԿ ի կեղծ ի լալիս
 Նկարել յարտաքս և սուտ զայն կսկիծ,
 Չոր ցուցանէ բող ի ճոխ սեղեխ իւր
 Յաւելուլ նովին միայն ըզ սըխուր:
 «Մե՛աւ բաղդ դիպաւ մեզ, վա՛յ ափսոս, մեր քոյր,
 «Սե՛աւ լինէր, ո՛չ թէ, բո հարսնութեան օր,
 «Սե՛աւ քող ձգէիր ի սուգ փեսայիդ,
 «Որով սեւասիրտ եղեն քոյք բոլոր:
 «Արդ զմեզ թողեալ, և յաշխարհ օտար
 «Գնա՛ս թափառիլ, Աղաւնի՛դ արդար.

* Գրէ պարոն Մ. Յ. Սէթեան, թէ այս բանք
 ակնարկեն ի բանս պարոն Ղեւոնդայ Աւագեան, որ
 զլուի էր կառավարչաց Ճեմարանին, եւ թշնամացեալ
 էր ընդ Մեսրոփայ: Եւ քանզի գոյր բնասնութիւն
 ինչ ընդ մեջ թանկայ եւ Ղեւոնդայ, վասն այդր գրէ
 ողթանկ մեր: Սոյն այս Ղեւոնդ լեալ էր առիթ եւ
 միջնորդ ամուսնութեան Մեսրոփայ ընդ թանկայ:

Յ. Բ. Մ.

«ԹԱՆԿ, հաւատա՛ մեզ, զի յանդուլ լալիս
 «Չքէն հնչեցեն մեր ջնար սրտից:
 «Սուրբ առաջնորդիս է այս հրաման
 «Թէ ընդունիցիս, կարդալ զԱրձակմանն.
 «Եւ ո՛ւր գնաս, ԹԱՆԿ, խե՛ղդ ես թէ խելառ,
 Չկա՛յ ի Զուգա քան զդա լաւ այր»:
 ԱՍՏ ԾԻՒՄՆԱԾԻՆ Ամթխածութիւն,
 Յերանգ ինչ զԹԱՆԿ շիկնեաց քաղցրագոյն,
 Եւ ատենահաս Հոգին Աստուածեան
 Բան ճշմարտութեան եդ անդ ի բերան.
 «Ա՛յ հարազատ կցորդք արեան
 Կէս Ազդ և կէս Լնտանիք,
 Չճմարի՛սն խօսիք յունկան
 Թէ յերազի ցնորիք:
 «Թէ գուր նոյն էք, ամօք յառաջ
 Որ քա՛ջ զնա կարդացիք.
 Արդ զե՛ զոգիս բորէ մարմաջ
 Չրաբանել աւագիկ:
 «Լոյս արփենի, զնա ի մարմնի
 Որ ծաւալէր ջինջ շողիկ,
 Արդ խաւարին լիճի որդի
 Եւ մողորի՞չ համարիք:
 «Նա ի բարին նահատակի,
 Շեղի և ո՛չ մի քայլիկ՝
 Չօր ամենայն անխոնջ տքնի
 Չիւր տուն պահել երջանիկ:

«Յայս դառն ի դար, յորում զաշխարհ
 Կալան սով, սուր և հերձիք,
 Գէշ գազանաց լիք յանդի Մայր
 Ձիւր ստընդին անուշիկ.
 «Փեսայ զհարսն իւր սիրահար
 Ի փողոցին մուրացիկ,
 Ձորդին թողոյր գթոտն Հայր
 Խոտ արածել. չտեսի՞ք:
 «Նա՛ անտրտունջ ի վտանգին
 Թէ՛ւ բոլոր վարձուց զերկ,
 Որբոց ձերոց յոյժ կաթողին,
 Խնամ ածէր, Էրախտիք:
 «Խէթ հպարտին հան ի հոգին
 Ձանագորոյն բախ սաստիկ,
 Եւ բռնագոյն դաւ Ձրկողին
 Պինդ պարանկաց զիմ Հեզիկ:
 «Աներկեւան իմ Սկային
 Թէ՛ւ հաղար թշնամիք,
 Ձկարացին թիկն ի գետին
 Տապաստ դնել ստորինք:
 «Յորուստ թուի՛ թէ գերբնական
 Ձգլիսով նորա փարին ձիւք,
 Եւ ի չարիս՝ զէտ ըիբ ախան
 Պահեսն անփորձ երկնորդիք:
 «Արդ ի ՋոնՊէ, թէ քան զնա
 Կայ լաւ փեսայ կամ պրեկ:

Ի գլխովին խորդ ի ԹԱՆԿԱՅ
 Ձեռնան յոգիս այդ կարծիք:
 «Աստուած դուգեաց, մարդ մեկնեցէ
 Ձիս ի գրկաց Գիւցազին,
 Բարեաց որոյ կցորդ եղէ
 Ձլինիցիմ և՛ չարին:
 «Այս ձեր խրատ, իմ՛ ընտանիք,
 Դժրել ուխտին Հարսանեաց,
 Եւ սուրբ սիրոյն զեղծուլ կնիք
 Գո՛ղ նշաւակ պոռնկաց:
 «Մնայք բարեալ, թէ անարատ
 Բարին, չարեաց աղբէ ինչ,
 Որպէս խորհուրդ ձեր և խրատ
 Ինձ ազգեցին և ոչինչ:
 «Զի թէ ընդ ծով և ընդ ցամաք
 Ձգի ուղին խոտորնակ,
 Կո՛ւս կապեցայ, ո՛չ բաժանիմ
 Այլ ո՛ւր երթայ, երթամ ԹԱՆԿ:»
 ՊԱՏՐԱՍՏԻ յայնժամ, տխուր կարաւան
 Հարսն յառագաստէ վարել արտորան.
 Նա՛ որ ամաչէր տեսնել զԱրեւ,
 Ետես զամենայն վիշտս Օտարութեան:
 Ընդ սոր և ընդ ձոր, ընդ շէն և աւան
 Անձնամուխ անկան ի վտանգ համայն,
 Քաղցու, ծարաւոյ, տօթոյ և ցրտոյ
 Քաջ համբերութեամբ ժուժկալեալ տարան:

Թողովուրդ յօտար, և յաղբ անծանօթ,
 Սրտցաւ յընտանեաց, աղէկարշ կարօտ.
 Յագարակ Պարսից և յաւան Յաճկաց,
 Անցուցին զաւուրս վշտաբեր կենաց:
 Յորժամ փորձ երկնից զՀայրն հաւատոյ
 Յաշխարհէ յաշխարհ ածէր աստանդու,
 Անձկայրեաց սրտին միայն մխիթար
 Սարայն ծաղածին ողորմութեամբ տայր:
 Այսպէս մանուկ Հօր բազմաթիւ որդւոց
 Ի թափառանս անդ, անբաւ խրատոյս
 ԶԹԱՆԿ շնորհեաց, իւ առնել գիտաց
 Յիւր իսկ Հայրենի զանկոխս ամայեաց:
 Առ ձեզ են բանք իմ, Զքնաղ Հայրուհիք,
 Այրասէր լինել ի սիրտքս ձեր գիրք.
 Քան զոր մեծագոյն սրբութիւն կանանց
 Զխնդրէ ի ձէնջ Արձատուեն բարեաց:
 Զի կին՝ որ զայր իւր սիրել չգիտաց
 Մի՛ յոյս ունիցի սիրելոյ զԱստուած.
 Հնազանդ լինել, ուխտեցե՞ր, պահեա,
 Թէ քեզ մեղք անտուտ, թող իմ հոգւոյս գայ:
 Առաքինութիւնք՝ աճին ի փորձանս,
 Մարդ աստուածամերձ լինի ի տանջանս,
 Եւ Քրիստոսին, իբր Արեւ ընդ ամպս,
 Հրաշանայ հաւատ սուրբ ի հալածանս:
 ՈՐՊԷՍ խունկ ի հուր բուրէ զքաղցրութիւն
 Ոսկի ի բովուն բանայ զիւր փայլիւն,

Ա՛յսպէս ուղեխոնջ Հարսին առ Աստուած,
 Ի վշտին զեղոյր բարեպաշտութիւն.
 Զի մինչ նահատակ ճգանց ի հանդէս
 Հատին զուղին կուռ ընդ անհուն ասպարէզ
 Ի՛ լերին բարձու ահան աղբեր մօտ
 Հարին զվրան ի դալարին սէզ:
 Ուր անփոյթ զուսովք տատան հոգոսկիք
 Իւր առնէր Զեփուռ քնքուշ խաղալիկ.
 Զնաղելին գլուխ՝ փեսային ի լանջ
 Զետեղէր մեղմով Հարսըն ուղեանջ:
 Անդ յաստեղս ի վեր եղեալ հայեցիկ,
 Ի խորս խորհրդոց սուգան նորա միտք.
 Մինչ յուշի եկեալ ցայրն կաթոգին
 Այսպէս մերկանայր զգաղտնիս սրտին:
 «Սիրելիք սրտիս, գիտես զի որբիկ
 Սնաւ քոյին ԹԱՆԿ, անուս և անգիրք.
 Դու, Սէր, փոխանակ Ուսուցչի և Հօր՝
 Ասա՛, ուստի՞ մեզ, այսքան մեծ շնորհ»:
 «Երկիր ի խոնարհ և երկինք ի վեր
 Այս ծաղկանց երփունք, այս աստեղաց դիր,
 Կամ զի՞ վեհ նոցա Հոգիս բանական
 Եւ ի նմա անճառ այս արարաւ Սէր»:
 — «Զօրութիւնք երկնից, որ վերակացու
 Լինիք ամենայն մարդկան հանճարոյ,
 Օգնեցէք երգոյս՝ որ ունի յինքեան
 Առարկայ զԱստուած, Սէր աղերսարկու:

«Աւաղ վիճակիս դառնութեան այսմիկ,
 Յորում միշտ ի վիշտ բերեալ աստանդիկ,
 Պատե՛հ չկալայ, Բաղցրիկ Ամուսին,
 Ճառել բեղ հերիք զգործոց Արարչին:
 «Եւ այժմ իսկ ո՛չ է կարի անագան
 Կատարել զքոյդ սիրոյ հրաման,
 Որ գահաւորեալ ի բիր աչաց քոց՝
 Մղէ զիմ քնար յերգս Արարչութեան:
 «Յորժամ նախ աշխարհ՝ անբաւ մթութեան
 Իշխէր թեւամիտի, ոչինչ ուրուական,
 Եւ զգեղեշիկ կարգ տինդերաց
 Սուղանէր ի վիճ անլինելութեան.
 «Յայնժամ յառնէր Աէր Նախաստուածորդին
 Համայաւիտեան իւրոյ Ծնողին,
 Որ չհանդուրժեալ վճին խառնութեան
 Մատչիւր գթութեամբ ի վիճ Հօր ատեան:
 «Եւ սաւառնեալ զիւր թեւ ոսկեփետուր
 Խորհրդով Խաչին վառեալ ի բոսոր,
 Եկաց առ նմա բարեխօս անդարձ,
 Վասն եղանութեանց հանուր բնութեանց:
 «Հայր Ամենակալ անհաս, անքնին
 «Անուն փառաց քոց և կամք օրհնեսցին.
 «Ո՛վ, ի քո գէմս արդ՝ իբրեւ գեղեցիկ
 «Փայլին նորասբանչ այս զարմանալիք:
 «Աշխարհ գերաշէն լիւս բովանդակ
 «Էից բոլորից նախկին գաղափարք

«Տինա հրեշտակաց և մարդկան համբուն
 «Պատկերաւ բանիս աստուածոց նոցուն:
 «Որք այնքան վճիտ ի քեզ նշմարին
 «Ըստ ձեռոց ի միտս արհեստաւորին
 «Մինչ թուել անդուստ թէ աստուածութիւն
 «Է արարածոց համախմբութիւն:
 «Այո՛, ինքնազօր, Հայր անբաւ բարեաց,
 «Գիտեմ զի կաս միշտ անփորձ ի հարկաց,
 «Տէր գոլով փառաց՝ չես կարօտ ուրուք,
 «Որ յաստուածութիւն քո հանցէ զուրբ:
 «Այլ զի տալ ի դուրս, կամ սփռել զարտօն
 «Գործ է սեպհական բնութեան բարւոյն.
 «Եւ այն զի բարին անհաղորդական՝
 «Է արեւ անլոյս, և զի անկենդան:
 «Յայս վայր հայելի էից ցուցար Հայր,
 «Է բեղ ունելով զնոցուն գաղափար,
 «Իսկ արդ տուր նոցա լինել հայելիս,
 «Անբաւ խնամոց Հաստչիք բնաւից:
 «Բա՛ ներսս մինչ ե՞րբ, տարտարօս վճին,
 «Պատել սաթին թեւս զփառօք քոյին.
 «Մինչ ցե՞րք լ'արարածք յաղիս նուագաց
 «Ո՛չ հանցեն առ քեզ զօրհնութիւնս իւրեանց»:
 «Զայս իբրեւ ասաց, անդէն լուեաց Բան,
 Յոռն եկաց Հոգին Միջնորդ քաւութեան,
 Որ արհաւ զիւրեաւ զօրինին վակաս
 Բիւրերփեան ասեմ շնորհաց զփառս:

«Մատեաւ Մարգարէս այս անխտակիր
 ՅԱստուածահանդէս Տաճարին Դարիր,
 Ոյր իբրեւ բացաւ բերան բարեբան,
 Դաղանիք յաւիտեանց ընդ ինքեանց բացան»
 «Յորմէ հետէ Բան, վասն արարածոց
 Շարժեցեր զգութ վերին խնամոց
 Տեսիլ տեսանեմ խիստ զարմանազան
 Ի բոյդ փողփողիլ փառաց կերպարան.
 «Այս է Մարդկութիւն պատուիրանազանց
 Ապերախտ ընդդէմ Արարչին բարեաց,
 Որ մեղօք զմահ, մահու զգեհեան
 Ստացաւ հոգւոյն օժիտ սեպհական»
 «Նա՛ ձաղանս կապանս, վիշտ և նախատինս,
 Նզով ընդ գտով և ցաւս անհնարինս,
 Փուշ, պսակ և խաչ, խաչ մահանուէր
 Քեզ Բանիդ մարմնով մնայ համբերել»
 «Քան զարարչութիւնն յոչընչէ զաշխարհ,
 Փրկութեան մարդկան յաւէտ քաղցրանայր
 Բարերար Բանին, որ Հօր և Հոգւոյ
 Համահաճութեամբ զարարածս արար»
 «Առաստաղ երկնից, դիրք աստեղատան
 Չեղուն վերնայարկ մեր առօրեայ տան,
 Աստղք և լուսին, և Արիիդ պայծառ
 Փառաց Արարչին լինին պատմաբան»
 «Երկիր այս տեղի մեր թշուառութեան
 Իբրեւ զարբայի կերտեալ Ապարան

Չարար հարթ զօրէն ծաւալ սկտեղ
 Այլ խտեաց իբրեւ գունդ Արուեստական»
 «Յոյր երես խաղան վճիտ գետորայք
 Ծածանեն ծովուց ծիրանին ծփանք.
 Աստ բղխեն աղբերք առուս զովութեան
 Անդ քօղէ զգաշտ արծաթին լճակ»
 «Ծաղկաղարդ աստեղքք յարկ հաստատութեան
 Աստղաղարդ ծաղկամբք անդ և անդաստան,
 Զարգարեալ իբրեւ դրախտ հրաշագեղ
 Անխօս քարոզեն զԱրարչիս խնամ»
 «Հրեշտակք երկնից և Հոգիք մարդկան
 Ի հոգւոյ նորին յառաջ բղխեցան,
 Տիպք համանման Արարչի իւրեանց
 Զսկիզբն ունին, այլ ոչ և վախճան»
 «Յորուստ ծնանի սէր գեղապատար
 Բորբոքել զսիրտ հրով մշտավառ,
 ԶԱստուած ի վեր քան զամենայն բարի»
 «Այլ վերպեցաւ նորաստեղծ այս Սէր,
 Եւ ո՞վ անվրէպ, թէ ոչ՝ միայն Տէր.
 Չեկաց յոր ինչ էրն, այլ յաստուածանալ
 Չեռնեցեց եղեալ կորեաւ չարաչար»
 «Վասն այն իրաւունք արդար բնութեան
 Թող զնա ի կամս պաշտոտ ցանկութեան,
 Զորս ապա մաքրել բաւական չեղեն,
 Ոչ ջուրցն հեղեղք, ոչ տեղք հրահոսան»

«Բանսարկուն զրօշ յաղթութեան ամբարձ,
 Դժոխք հանրածախ զիւր ժանիս երաց,
 Եւ անագորոյն գերանդի մահուն,
 Զամենայն հասակ անխնայ հնձեաց:
 «Որոց չհանդուրժեալ Բանին գլխակից
 Եւ ի ծոցոյ Հօր՝ որում կամակից,
 Իջ յարգանդ Կուսին, մարդացաւ Աստուած,
 Փրկել զմարդիկ ի մեղաց իւրեանց:
 «Բազկաւ հողեղէն յաղթեաց բանսարկունին
 Կորդեաց զհօգիս ի հաղթից նորին,
 Նա մահու իւրով զմահ խայտառակեաց,
 Եւ յարոյց զմեղ ընդ իւր վերստին:
 «Շնորհեաց խրախոյս Խաչիւ փրկելոց
 Կուռ զտեղի նեղաց անկելոց,
 Մարդ աստուածանալ կամեցաւ, կարեաւ,
 Աստուած մարդացաւ, զմարդն ապրեցոյց:
 «Արդ բարեբանեալ այս Փրկիչ Յիսուս,
 Կայ մեղ ապաւէն մեղօք մեռելոցս.
 Զի թէ մեղեցուք, զՆա, ո՛չ զայլ որ
 Ունիմք առ Աստուած անդարձ Բարեխօս»:
 ԱՅՍՊԻՍ նուագէր Պալլադայ որդին
 Զարարչապատում երգոց Ստեղին
 Ոյր զմայլարար ներդաշնակութիւն
 Հարսին ի թմբիր խոնարհէր զողին:
 Ա՛ Զոյգ երջանիկ. — որ այն ինչ յԱշան
 Ի գիրդ Սհէնդայ մշտերան լերան,

Ի հոգոց դառինց նստեալ անդբաղ,
 Առնուին ճաշակ նոր զերանութեան:
 Այլ աւա՛ղ, ո՞ւր է Ղորդ երջանկութիւն
 Զոր ունիլ կարէ յաստիս մահացուն.
 Այն ինչ կեանք ստուեր, և բաղտ մշտերեր,
 Առնեն զայն նմա մտածին անուն:
 Աւա՛ղ սնտուեաց մարդկային յուսոյն
 Որ թիւրէ զտենչ ի սին մեծութիւն,
 Եւ կուրացուցեալ զհետ ստուերաց
 Քեցէ զնոսա յիսկական բարեաց:
 Զի յաւուր միում մինչ սովորաբար
 Ճեմէր Նազելին յերանաւէտ վայր,
 Խանդացեալ ընդ այն դաժան Ատրոպայ
 Խզէր զկենաց զարծաթին զլար:
 Ասէ. «Զի՞նչ յանդգնութիւն մահացուաց է այս
 «Իւրեւ զիրաւունս աստուածոց իւրեանց,
 «Եւ անմահարար ամբոսեօք նոցունց,
 «Անահել զանձինս արհաւրաց մերոց:
 «Դուք յիմար հարսունք, կասերո՞ւք ի բաց,
 «Բաժակել զմա զուղիս փափկութեանց.
 «Զի թէ մահացուդ այդբան գեղազան
 «Ունիցի նաեւ կիրս անմահութեան.
 «Յինքն գրաւէ սէր համբուն զդից,
 «Հանէ և զձեզ յաչաց անմահից.
 «Զի՞նչ յայնժամ լիցի ձեր վիճակ արդեօք
 «Թէ ոչ զանվախճան հեծել զկսկիծ»:

Զայս իբրեւ ասաց վեհ ճակատագիր
 ԶՅաւերթհարսամբը պատեաց արհաւիր.
 Նա՛ կենսահոսան ծաղկունք պարտիզաց
 Սկսան անդէն թօշնիլ թառամիլ:
 Աստ ընդարմանայր Հարսըն սիրահար
 Յանակնունելիս ընդ այս պատահար.
 Եւ զերթ զոհ ընդիր ծաղկօք պսակեալ,
 Առ կաթոգին իւր, ծունկ կթուցեալ գայր:
 Զառն ունակութիւն գիտէր հոգածու
 Զսպէր գթութեամբ զիւր անսուտ լեզու
 Զի մի՛ խակական պատմութեամբ անցից
 Կտեսցէ զոգին յանգար ի կսկիծ:
 Տէ՛ս որքա՛ն Շնորհք իշխէին սրտին
 Տէ՛ս քանի՞ խնամ ունէր Գիցուհին,
 Որ զնախատես զիւր մահունն օրհաս
 Թագուցեալ յառնէն, այսպէս առարկեաց.
 «Թէ հաւատաս Աստուած խօսի
 Յոգի խոնարհ զղջականի,
 Ինձ նա այսօր տեսլեամբ աղղեաց
 Հրաժարել աստի ի բաց:
 «Արդ մերձենայ ինձ ժամանակ
 Քեզ ծնանիլ զանոյշ զաւակ.
 Բայց յանդիման կրեմ աշաց
 Զանտանելի աղէտս երկանց:
 «Ի Տաճկաց մէջ թէ բնակի
 Անմերձաւոր Հարսնիկ յղի,

Գուցէ ձախող դիպաւ իւր
 Զվտանդ կրկին վտանգիցի:
 «Թէեւ գիտեմք ուղի մահուն
 «Յամենուրեք գոլ միւսնոյն,
 «Այլ զի կարեմք, մի՛ վերջացուք
 «Պատասպարիլ սուրբ Օրինօք:
 «Սուրբ է Աստուած, սուրբ և կամի
 «Լինիլ, որոց կոչին որդի,
 «Արդ ի Գաւրէժ, հան աստի զիս
 «Կեալ սրբութեամբ սրբոց միջի:
 «Այլ քեզ մի՛ խորդ երեւացի
 «Մաղթանք մատաղ բո լծակցի,
 «Որ լաւ գիտէ զմահ մօտալուս
 «Քան վարկանել քեզ անխուրդ»:
 Փեսայն խանդակաթ լինէր մտասոյլ,
 Զորոշէր ճշգիւ զվճիռ խնդրոյս.
 Քանզի ի բանից զոր խօսեցաւ ԹԱՆԿ,
 Զեղան ի հոգին խորհուրդք խօլականք:
 Զէր այսօրինակ անկեալ Պետաղոս
 Յարուեստահար յիւր Լարիրինթոս,
 Որքան սա՛ յանել ի մահ վարանաց
 Անհանգիստ մտօք յածէր դարձադարձ.
 Զի անտես առնել զաղերս Անձկաւոյն
 Օտար էր նորա անկշիռ սիրոյն.
 Իսկ պահել առ իւր, կամ տանիլ յայլուր
 Թուէր նմա գործ՝ յոյժ վտանգաւոր:

Զի աստ պարսկական խտիր Աղանդոյ
Արգելոյր զընտիրս ի պարտեաց մարդոյ,
Կին ծննդական՝ թէ Գրիստոնեայ,
Թէ և գառն անմեղ, պիղծ է առ նոսա:

Զի թէ՛ և օգնութեան իցեն բաւական
Վտանգեցելոյն, հուպ չմերձենան,
Այս անագորոյն գծնդակութիւն,
Համարի նոցա Աստուծոյ պաշտօն:
Իսկ անդ ի քաղաք հանել օտարին
Ուր ոչ ազգ էին և ոչ ընտանիք
Միայնակ ըզնա, կամ գործ զեւր թողուլ
Զմիջոց նորա խորտակէր զելիկ:

Ա Ն Ա Ն Ա Ն

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ափսոսամբ, զի սրտաշարժ ԵՂԵՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆՍ
անկատար թողեալ է ի Հեղինակէն, որպէս և ինքն
ծանուցեալ է համառօտիւ ի Զառաջարանին:

Բուռն սէր Գերթողիս առ իւր Սիրուհին չըբ-
նաղ, յայտ յանդիման տեսանի՝ ոչ միայն ի 1076 տո-
ղից Երզնգոյ, այլ և Երզնգութեանց իւրոց. եւ ի
թիւնգարան թիւղիւղեանց անուանեալ Տաղաչափու-
թեանցն, որ թէպէտ քանիցս ընդարձակ քան զայս,

գայց դարձեալ անկատար մնացեալ: Արժանի վերծա-
նութեան է այս գործ՝ սքանչելարուեստ բանաստեղ-
ծութեան, որ եւ ունիմք տալ ի լոյս՝ եթէ լիցի մեզ
յաջողութիւն ի Տեառնէ:

Տիկին ԹԱՆԳԻ կամ ԹԱՆԳԻԽԱԹՈՒՆ, վախճա-
նեալ է ի Գալլիէթ յամին 1837 ի Նոյեմբերի 18. ի
ծաղիկ հասակի 21 ամաց, եւ թաղեալ կայ ի դաւթի
Եկեղեցւոյն Գալլիէթու, այսօրինակ ունելով Տաղանա-
գիր ի վերայ, շարագրեալ յԱմուսնոյն սիրայնոյ, որպէս
եւ յիշատակեալ եմք ի Կենսագրութեան թաղիա-
գեանի յերես 98:

(Տաղանագիր)

ԹԱՆԳԻ ՄԵՍՐՈՎԵԱՅ ԹԱՂԻԱԴԵԱՆՑ

Օտար յիւրոց հայրենեաց
Ի ճնանել մարդ յաշխարհ
Ինքն ծնաւ առ Աստուած:

Գրէ սիրելին իմ Պարոն Մեսրովք Յ. Սէթեան,
թէ գերեզմանաքարս այս է սեաւ մարմարին, որոյ
հանք ոչ գտանի ասէ ի շրջակայս Գալլիէթու, եւ չիք
նմանօրինակ քար ի քաղաքին:

Յաւելու եւ զայս, թէ Մ. Գ. Թաղիագեանց՝
գրեալ է ի Կ. Պոլսոյ նամակ մի առ Հայր իւր պարոն
Յակովք Սէթեանց ի Ջուղա, (որ է եղբայր Թանկայ)
յամին 1839 Ապրիլ ամսոյ թուականաւ, յորում այս-
պէս ասացեալ է.

„Գրում ես թէ Թանկովմի գերեզմանի խաթ-
արու իւր անուամբն մին գիր շինեմ: Ոչ թէ մին գիր

«ոտանաւոր, այլ էսայ տարի ու կէս այ ամէն օր իմ
 «աշխատանքս այ, նորա վերայ ոտանաւորով զրքեր շի-
 «նելս: Պատճառ մինչեւ հիմա ձեզ չուղարկելս նո-
 «րանց Օրինակն էն այ, որ պիտի տպագրեմ, և այն-
 «պէս ուղարկեմ: Եւս զրես որ իւր համար քար շի-
 «նեմ: սիրելի, բեզ մի ասաց թէ Թանգումի գերեզ-
 «մանի վերայ քար չկայ ձգած. եւ հ'նկն քար որ բո-
 «ւր Թալիսիդոյ եկեղեցւոյ գերեզմանատանը նմանն
 «չկայ, եւ ոչ վրի զրած ոտանաւորի նմանն: Այն, Այն,
 «եւ Այն»:

Երեւի ի բանիցս՝ թէ «Ոտանաւորով զրքերն
 են ԵՂԵՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆՍՍ այս, եւ ԹԱՆԳՈՒՄԱՆԵՆ եւ
 ԹՈՒԹԱԿ ԹԱՂԻԱԳԻՆԱՆՅՆ (զոր տամք ի լոյս ընդ-
 սմին):

Մնայ մեզ այժմ ծանուցանել ընթերցանելեաց,
 թէ ի Հատորիս այսմիկ ամփոփեալ եմք զայլ եւ այլ
 ոտանաւոր քերթուածս Թաղիադեանի, հաղորդեալք
 առ մեզ ի Պ. պ. Յովհ. Շ. Սարգսեանէ եւ ի Մես-
 րօր Յ. Սէթեանէ, եւ կամ ժողովեալք ի մէջ այ-
 լում պատեհի թողեալ որպէս ասացաքս՝ առանձին
 տպագրութեամբ հրատարակել զԹԱՆԳՈՒՄԱՆ ԹԱ-
 ՂԻԱԳԻՆԱՆՅՆ:

ՅՈՎՀ. ԲԷ. ՄԿՐԵԱՆ

ՄԵՍՐՈՎԱՅ Դ. ԹԱՂԻԱԳԻՆԱՆՅ

Ձանազան Բանաստեղծութիւնք

(Յորժամ տակաւին խօսեցեալ էր Մեարոյի ընդ
 թուակայ. զրէ առ Տիկին ոմն Սիրվարդ անուամբ, աղ-
 զական Թանկայ, զհետեւեալ ոտանաւոր բանս ի լե-
 ղու ջուղայեցւոց, զի տարեալ ընթերցցի նմա ի յայտ-
 նութիւն սիրոյ իւրոյ առ նա.)

1.

Իրեւի Սիրվարդ իմ բարով ող-
 ջանաս
 Թանգում՝ օրիորդին Գիտանի¹⁾
 գնաս
 Հատ կարօտ բարեւ տաս և հաս-
 կանաս
 Թէ ե՞րբ այ իւր կամքն որ իրար
 տեսնենք:

2. Ես քանի օր այ դոր տըկար տեսայ
 Սիրտս գնաց հետը միտքս մոլոր այ,

¹⁾ Գիտանի՝ պարսկերէն բառ, նշանակէ Այցեկութիւն.

- Թէ Աստուած կը սիրես, երբ տեսնես ասա՛,
 Որ եթէ հաճենայ իրար հետ խօսինք:
3. Թէ որ ինքը Թանգ այ, ես էլ չեմ էժան
 Այլոց չհաւատայ բոլորն էլ գիժ ան.
 Ինքն իմն այ՛ ես իւրն, մինչև յաւիտեան
 Եթէ որ կամենայ իրար հետ ապրենք:
4. Ասա՛, ափսոս որ կարդալ չես գիտում
 Սիրածիդ գրածն սրտում չես գրում.
 Քեզ համար պատրաստ է ազնիւ գիտութիւն,
 Եթէ շուտ կամենաս իրար գտանենք.
5. Հայիֆ¹⁾ որ Զահիլ²⁾ այ, դեռ հասկանում չի՞
 Միշտ սիրվիլ ուզում այ, ինքն սիրում չէ.
 Բայց և լաւ սիրելոյ կերպն կը սովորի,
 Եթէ որ ցանկանայ իրար հետ ըլնենք:

Ջ Ե Փ Ի Ի Ռ

Զեփիւռ հեղիկ զովարար
 Մի՛ դու այդքան շուտանար
 Թէ գնաս հպիլ ԹԱՆԿԱՅ
 Եւ նովին անուշանալ:

¹⁾ Հայիֆ՝ բառ Պրո. Նշանակէ Ափսոս. ²⁾ Զահիլ՝ նշանակէ «Անփորձ»:

Օրիորդին ՍԷԹԱՅ
 Զինէն այս անուշակ լուր
 Թէ փեսայն բո կաթոգնի
 Զոհէ բեզ զկեանս իւր:

Եւ դու յորժամ կնդրկեալ
 Վազիւ անդուստ առ իս գալ
 Ախորժիցիս, բոյր զանոյշ
 Զնորա ի բէն առեալ:

Անմահանամ ի մարմնի
 Տիրեմ երկնից կամաբի
 Եւ յայնժամ բո ի շնորհ
 Արշալուսեմ ողջոյն զօր:

(Անաւարտ մնացեալ)

Ն Ե Ն Գ Կ Ա Ն Ա Ն Յ

Նա որ յաշխարհ ամենայն
 Ընդ վայրաբար աստանդէր
 Զհանանոյն ճառագրել:

Անոջ իրիք գեղազան
 Ի Բաբելոն պատահէր

Եւ զվայելից փափկութեան
 Ըզ հրաւերն ընդունէր:
 Ի տուն տիկնւոյն խոնարհի
 Զի՛ վայելուչ զի՛ բարի
 Ուր յետ բազում վայելից
 Ի ծոց նորա վարդաւից,
 Գոգէ ի գիրգ սիրայրեաց
 Զայն առարկայ սիրարծարծ
 Յորմէ Արայն վրիպեալ
 Զանձն իւր կորոյս և զաշխարհ:
 Այլ ո՛վ եղուն հրճուանաց
 Որ ընդ մեղու թոյն խառնեաց.
 Զի անդ յանկարծ այր նորա
 Յանդոյ ի տուն իւր դառնայ:
 Հունն ի կիտին փոշիման
 Մուտ վարանաց ի վարան.
 Քանզի դիպուածն նակնկալ
 Մահ մօտալուտ սպառնայր:
 Այլ կինն իսկոյն ի կիտին
 Զիւր մանկ ցուցեալ օտարին
 Փակէ զնա յարկեղան
 Ինքն խուճապ ի հոգ տան:
 Ընդառաջէ առն իւրում
 Մաքրէ զմօրուսն ի փոշւոյն
 «Եւ ասէ. «Տե՛ս այր օտար
 «Այսօր յանկարծ աստ մտեալ

«Զիս ի նանիր վաստակէր
 «Ի ցանկութիւն իւր ձգել:
 «Ես շան այնմիկ շատ ցասեայ
 «Վանել ի բաց խայտառակ,
 «Այլ զի ըստ վարուցն անուպայ
 «Անկ էր լինիլ շնատակ.
 «Անդ յարկեղան բում մեծի
 «Պատրուակեալ պահեցի
 «Զի դու բեզէն ըզ վրէժ
 «Լուծցես յառնէդ ի խենէշ:»
 Մինչ ընդ բանիս յաւելոյր
 Սո՛ զարմանս իւր, նա՛ զարհոյր,
 «Թէ ինձ ասէ, չաւատաս,
 Ա՛ռ բանալին գնա՛ բա՛ց:»
 Մահ որ քան զայս մօտալուտ
 Չեւ էր տեսեալ մեր անցորդ,
 Ուշ վերանայր ի գլխոյն
 Երբ յօժարէր այրն ի նոյն
 Սիրտ ի ցասոյդ բորբոքեալ
 Միտք ի կրից ամբօխեալ
 Բազուկ պարզէ խելայոյզ
 Հոպել փականս ճեպ ի դուրս:
 Իրրեւ կալաւ ի ձեռին
 Վա՛շ յաղթեցի ... կրկնեաց կինն.
 Զի հինգ ամաց ի հետէ
 Վեալ էր դաշն ի միջի:

Անիոյթ զառնէն, երբ ասաց
Ծիծաղերես, թէ տարած,
Չգեալ առն զբանալի
Պարտութիւն խոստովանի:

Ապա ի գեղ լ'ի գինի
Ընդ առն իւրում զինուորի
Մինչ ի նորայն քուն անոյշ
Բանալ զյաղթող զիւր դրոշ:

Դարձ արարեալ յիւր սեղեւ
Որ դեռ զօրսցր ի յարկեղ,
Ծոցէ զնա կաթողնի
Ի փետրալից անկողնի:

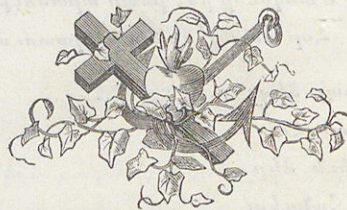
Եւ ճենճերէ սիրոյ զից
Բուրունս անոյշ հաճոյից
Որ ի հալոց ցանկութեան
Ի մի ցուէր զերկոսեան:

Այսպէս զտարտամ զայն գիշեր
Առաւօտեալ ողջ ի սէր
Եւ յարուցեալ խնդամիտ
Յուզին հանէ յարահետ.

Ի վերջին իւր հրաժեշտ
Ջայս տայր պատուէր ծանրամետ,
Թէ երբ զնենգ կանանույ
Յայդ մեծ գրես մատեան քոյ,
Գրեա՛ւ և զոր ակնբաց
Տեսե՛ր, և դեռ չաւատամս:

Աղէ՛, արգել կանամբիդ
Չնաշխարհիկ սիրուհիդ,
Եւ լե՛ր յանձին ապահով
Թէ կին պահես խնամով:

Երբ կամիցի նենգեւ նա,
Ահեղ դաշին Հիմնայ,
Ո՛ւր մնայ քո փոյթն եռանդ
Ո՛ւր քո զնտան, ո՛ւր քո բանդ:

ՆԱԻ ԱԼԷԿՍԱՆԸ

Նաւուն չունելով զեկավար ճարտար
Ի ծովու ալիս ծփի հողմավար,
Ուստի անժաման ի նաւահանգիստ
Դիպուածովք ժայռից սուզանի ի վայր:
Սոյնպէս անիմաստ տանն կառավար
Շրջէ անխոհեմ, զհիմն վեր ի վայր:

Ե Ր Գ

Ուրախ լի՛ր, ցնծա՛ Մայր Ուսումնարան
Մերկեա՛ յանձնէ քո զթուխ տրտմութեան
Զի ահա՛ փեսայ քո տէր և պաշտպան
Գայ գգուել զքեզ յիւրում գթութեան:

Ընդարձակեա՛ յոյժ, Փրկչի՛ս ճեմարան
Զշուք փառաց քոց յաշխարհ ամենայն
Առէ՛ք Մանկունք իմ, բնար տրտմութեան
Սրբոյ Հօր տաղել զանուն պատուական:

Որ հայրանայ ձեզ
Բերել մշտապէս
Զխաղութիւն ձեր
Փառաց ի հանդէս:

Օ՛ն կեցցե՛ սա
Հոգւով նորա
Որ ի վերայ
Ձեր միշտ գթայ:

Երբ թքաման՝ թանաքաման
Դարձեալ տեսեր յայս վեհարան
Զինչ այլ քեզ յոյս յաջողութեան
Կախուս աստուտ, Մեսրոպ Դաւթեան:

ԿԵՆԱՅ ԹԱՍ

Ուրախութիւն բազմեալ եղբարց
Առցէ զուրախ զիւր կատարած,
Երբ բաժակաւ ազնիւ գինւոյ
Խնդրեմք կեանս բարեկամաց:
Լի՛ց, Լի՛ց, Լի՛ց,
Լի՛ց Մատուակ
Զուրախարար
Քոյ զբաժակ

Յայսմ պարկեշտ խրախճանի
Երջանկութիւն մեր պսակի,
Երբ բարեգութ Արքայն երկնից
Յանմեղ աղերս մեր խոնարհի: Լի՛ց, Լի՛ց Էն..

Յաւելու մեզ երանութիւն

Բարեկամաց մեր բարութիւն,

Եւ տան Հայոց Մօր աշխարհի

Շքեղափառ նորոգութիւն: Լի՛ց, Լի՛ց, Լեն՛

Այս ապաքէն Պարոն—

Լիցի՛ անգին բո Վենաց Թաս,

Եւ համօրէն ընտանեաց քոց

Մեր հարազատ բարեկամաց:

Լի՛ց, Լի՛ց, Լի՛ց

Լի՛ց Մատուռակ

Չուրախարար

Քոյ զբաժակ:

Տ Ա Ղ Ի Կ

Բ ա ռ ե կ ե ն դ ա ն ի

Ա՛հ, նոր օր փարելի նոր բարեկենդան,

Յաստուածուստ ի վերուստ մեզ տօն ցնծութեան:

Որ ուրախ ընդ սրտի տաս կեանս մարդկան,

Ուրախ սիրտ՝ ուրախ կեանք՝ բւ առատանան:

Յոյժ բարեաւ ¹⁾ ծագեցար դու բարեկենդան,

Վարապետ և պարէտ նորահրաշ գարնան:

Քիւ երկիր մերկանայ զիւր [թուլ ²⁾ ձմեռան,

Իսկ սիրտ մեր զմայլ հոգոց տխրութեան:

Այեա՛ ապա և օրհնել, ասէ Մարգարէն

Ջարարիչ յաւիտեանց՝ զԱստուած մեր ՈՐ Է՛ն:

Ջի [թէ փառք են նմա կեանք ազգի մարդկան

Եւ կենաց փառք [թուին ³⁾ աւուրք ցնծութեան:

Իսկ որդին ⁴⁾ Սողոմոն տայ ուրոյն ժամուց

Ջարժանիս իրերաց ⁵⁾ ըլպաշտօն և գործ:

Ի կշիռ իմաստնոյն ինդութիւն և լաց,

Ճիշդ կալան կանոնօք ⁶⁾ զտեղիս իւրեանց:

Ապաքէն հրճուեսցո՛ւք, եղբարք միաբան,

Արբութեամբ կատարել մեր բարեկենդան

Եւ հանցուք Տուողին ⁷⁾ բերկրանաց մարդկան

Ջօրհնութիւն ի քնարս անմահ ⁸⁾ գովութեան:

Այս գողով և վեհիս մերոյ Օծութեան

Շնորհիս Յովհաննու նոր բարեկենդան,

Խնդրեսցուք յԱստուծոյ պահէլ անսասան

Ընդ յովով հովովս ամաց ցնծութեան:

¹⁾ Ի Տպագրեալն՝ Ա՛հ բարեաւ: ²⁾ Ի Տպգր. քօղ: ³⁾ Ի Տպագր. Ապա կենաց փառք աւուրք.: ⁴⁾ Ի Տպ.—Նորին տայ անձն իւր ժամուց: ⁵⁾ Ի Տպ. Ջարժանին իւրեանց միշտ: ⁶⁾ Ի Տպ. կանոնօք կալան միշտ: ⁷⁾ Ի Տպ. մեզ երանութեան: ⁸⁾ Ի Տպ. Խնդու-թեան:

Ժ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Վերագրեալ երկրքին Տաղքդ կենաց թաւ եւ
 Բարեկենդան, թէ եւ արդէն կային տպագրեալ ի
 Նորագարան Զրօսանաց անուանեալ երգարանին
 (Տպ. ի կալիթա 1846)• բայց որովհետեւ գտանէին
 սորա առ իս հաղորդեալ ի ձեռագրին, վերստին ետու
 տպագրել, նշանակեալ զտարբերութիւնն եւ զի չկայր
 ի ձեռագրին վերջին տունն Բարեկենդանի երգոյն:
 Ի յիշատակեալ Նորագարանին գտանին եւ այլ երգք,
 զորոց չէք ծանօթութիւն թէ ո՞րք իցեն թաղիա-
 դեանի որպէս ղերկոցունցդ Տաղիցդ՝ ի ձեռագրէն
 տեղեկացաք լինել մերս այս քերթողի:

Յ. Բ. ՄԿՐԵԱՆ

Ա Ռ Ե Ղ Ժ

ԱՓՐՈՂԻԻՏԱՅ ՆԻ ԲԵՂՈՆԻ ՅԻՄԱՐԻ

Ի ԿԱԿԵԹԸ

Բանաստեղծ. Ափրոզիտէ Մուղայր մեծ

Զամուսնութեան օրէնս եղծ

Աղերսանաց ժամ չկայ,

Գնաց, գնաց, ճար արա:

Մուղա.

Պան դու ի փող եղեգնեայ

Փող հա՛ր յունկըն Բեղունայ,

«Անց քո հեշտն Ափրոզիտեայ՝

«Ի սէր գեղոյն Մէրկուրեայ»:

Պան.

«Զարթիր Վուլկան անգեղեայ

Յանց կազմեա՛ անդամանդեայ

Վարմեա՛ ղերկուս տարփածուս

Աղաղակաւ հան ի դուրս:

«Ել մի՛ թողուր ցուրտ հրէշ

Զկին քո տարաւ գողն չերմէս,

Ե՛լ, բողբո՛ւս յատեան դից

Թէ անգոսնեաց Վինուս զիս»:

Բեղոն չէփեստացեալ. «Տարա՛ւ չերմէս, թող տանի,

«Կիկղոս ուռն ած ուժգնակի

«Ջայս շինեցից և մի շանթ
«Յուցից ապա զիմ եռանդ»:
Ափրդիւտէ.
«Լռեանց, դժնեայդ Հեփեստէս
«Մրճոտ դարբին սեւերես
«Ջի քո բաժին է դարբնոց
«Եւ ո՛չ հեշտալին իմ ծոց»:
Հիմէն.
Ատուած ուրախ հարսանեաց
Այլ ոչ կապեմ զակամայս
Ջի իմ հանդոյց խղանի
Երբ սիրտ ընդ սիրտ ոչ կապի:
Անգեղ նա.
«Ապ՛ դարձ Հեփեստ տրտմահոծ
«Հրափորձ ի քոյ դարբնոց,
«Սիրտ առ, մի՛ լար հեծելով
«Գնանց, այլ զի՞նչ շահ լալով»:
Եղծ.
Յուշ առ միշտ այս է վախճան
Անհամեմատ պսակի
Կին սիրուն ընդ այր դաժան
Այսօրինակ շաղկապի:

ԿԱՏԱՐԱԾ

Ի նանիր են ջանք Արուեստի
Եւ զո՛ւր նորին բռնութիւն.

Տալ աղանւոյ տիպ տատրակի
Աղաւաղել զբնութիւն.

Ջի մին կեայ միշտ ողջ անարատ
Իսկ մին սիրէ կալ արատ
Մինն է անդոյգ ի մահ զուգին
Իսկ մին չունի մահ զուգին:

ՈՓԵՍԼ

Ի տես հոգեհարազատ սիրելոյն Գէորգայ
յաշխարհին Հնդկաց. 1827.

1. Մեծ է ինձ այս օր զուարճալից
Ուր ցնծայ հոգի պանդխտիս.
Ջի ահա սիրելին սրտիս
Պայծառ բան զԱրեւ ցուցաւ ինձ:
2. Ե՛կ սէր իմ, յայս վտարանդի
Թափառանս յափն Գանդիսի
Անձկացեաց լեր իմում սրտի
Հայրենեաց վճիտ ¹⁾ հայելի:
3. Սաւառնեալ թեօք ոսկեզօծ
Է՛ջ մտցուք ի պարտէզ խնկոց,

¹⁾ Ի Տպ. Հայրենեաց սիւգ իմանալի:

Ուր ի բէն ուսցին պարբ թռչնոց

Գեղգեղել ինձ զաշխարհ Հայոց:

4. Բամբ ծաղկանց՝ սրտի զուարթարար

Առ եղերբբ առուաց փողփողեալ

Վարդասցեն քարոզ անբարբառ

Թէ շքեղ շինի մեր Աշխարհ.

5. Ո՛հ, ¹⁾ անձն իմ զուարճացեալ ցնծայ,

²⁾ Զի երկիր քո՝ ապահով կայ.

³⁾ Ա՛ռ հիւսած ծաղկանց եռանդեան

⁴⁾ Հոգեփունջ տալ նմա ընծայ.

6. Բարերար կամաց Արարչին

Գոհութիւնք ի մէնջ խնկեսցին,

Որ պահեաց ողջութեամբ անձին

⁵⁾ Տեւանել զիմ փափագելին:

7. Ա՛յ անմեղ՝ իմ խաղուց ընկեր

Յա՛յս և դու՝ դառն անկար յերկիր

Ըննամեան պանդխտիս լինել

Հրեշտակ ոմն աւետարեր:

8. Յիս ապա՝ դա՛րձ իմ Գէորգ դա՛րձ

⁶⁾ Զի անյագ զբւ յարեցայց.

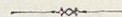
⁷⁾ Տո՛ւր իմոց պապական շրթանց

Համբոյր սուրբ հոգւոյն Հայրենեաց:

¹⁾ Ի Տպ. հոգիս. ²⁾ Ի Տպ. Որ. ³⁾ Ի Տպ. Առ-
գիւնջ ծաղկանց հակեկայ. ⁴⁾ Մեծարանս նմին ըն-
ծայեալ. ⁵⁾ Ի Տպ. Համբուրել զբեզ Գէորգ իմ: ⁶⁾
Ի Տպ. Յայտըս քո այդ արեայրեաց. ⁷⁾ Ի Տպ. Տալ.

Յետ ըննամեան պանդխտութեան իմոյ յաշխարհ-
հին Հնդկաց, յԵպիսկոպոսական ճեմարանի Անգղիաց-
ւոց յամեն Գանգիսի, յանկարծ ի վեր երեւցաւ ինձ
Պարոն Գէորգ Այվազեան Երեւանցի, որ լեալ էր հա-
սակակից եւ խաղընկեր անուշակ դարու մանկութեան
իմոյ. եւ ետ ինձ առիթ՝ դրելոյ զտողս զայստիկ.

Մ. Դ. ԹԱԳԻԱԴԻԱՆՑ:

Ժ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Այս երգ տպագրեալ կայ յԱզգասէր Օրագրի
Թաղիաղեանի ի Թիւ 7. 27 սեպտ. 1845, Երես 55. յոր-
մէ եղի աստանօր զտարբերութիւնս ձեռագրին.

Ժ Ո Յ Լ Ա Ղ Ա Կ Ե Ր Տ

Խոժոռագէմդ Աթենաս

¹⁾ Զի՞ ինձ այսբան խստանաս,

Ուր ոչ կամբ են, ոչ ²⁾ և իղձ

³⁾ Քո պարապիլ իմաստից:

Վորիցէ՛ քոյ Այբուբեն

Որ միշտ քաղէ զեմ հոգին.

¹⁾ Ի Տպ. Էր. ²⁾ Ի Տպ. և ոչ. ³⁾ Ի Տպ. պա-
րապիլ քո:

Օ՛չ թէ լեալ էր իմ անբան
 Եղն լծեալ ի գուժան:
 Քան տեսանել զանողոր
 Զերես քոյ ինձ ի մորմոր,
 Եւ տրորել ծաղիկ տիս
 Ի գիւտ քոյին ցնորից:
 Առ ի՞նչ պիտին քո ուսմունք
 Քոյ ցաւագին սկզբունք,
 Այն ինչ ոսկի և արծաթ
 Զմարդ առնեն միայն մարդ:
 Եւ երբ իցէ, զի չիցէ
 Յերկրի մերում Այբ և Քէ,
 Զօր ամենայն հեշտանալ
 Ի խայտառակ խաղ ու պար:
 Արշամ որ բան զիս յիմար
 Ո՛չ է իշխան մեծափառ,
 Ուսայց ապա ես էրո՞ւմ
 Քոյ զանպիտան գիտութիւն:

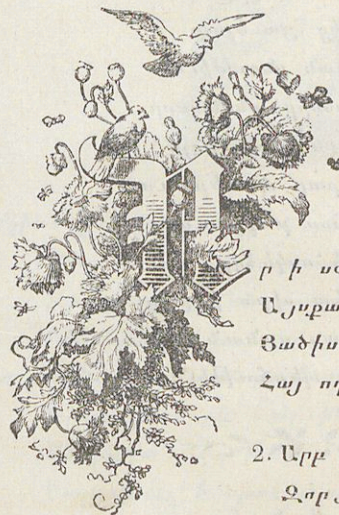
Ժ Ա Ն Օ Թ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Այս ոտանաւոր եւս տպագրեալ է յ'Ազգասէր
 քաղրի իւրում, ի թիւ 13. 8 նոյեմ. 1845. երես
 104. բայց միայն չորս տուն: Վերջին երկու տունք
 գտան ի ձեռագրին, վասնորոյ եւ ես յաւելի առ-
 տանօր.

Յ. Ք. ՄԿՐԵԱՆ.

ԱՆՈՒՅԵԼԱՆ Ի ՍՍԻՍ ԱՐՄԵՆԱԿԱՅ

(զՀեղինակի Մեծի Հայ Բառագրոց)

1.

ր ի սօսիս մենաւոր
 Այսքան տարտամ և տխուր
 Յածիս Մուղանյոյ երկնաւոր,
 Հայ ողջունել իմաստուն:

2. Արբ զբաժակն անմրուր
 Զոր յուռապ պաշտէ քո Վրդյր,

Ընդ երախտեաց արիտուր
 Մեր բաղմարդիւն Ծերունւոյն:

3. Կեանս աղերսել երկայնօր
 Միշտ անզբաղ միշտ անդոյր,
 Ընդ անմահից համահոյլ
 Զոր էն օրհնել ինքնարուն:

4. Մի՛ աքնեսցի մահն ի զուր
 Յայն մեղանչել Ալեւոր,

Ձոր անմահին արարք իւր
Քան զհոգի զուարթուն:

5. Ձի թէ՛ւ ի ճիգն անձնատուր՝
Ձայսքան վսեմ ինչ շնորհ
Ո՞ յանմահից յաւելոյր
Յիւր իսկական բնութիւն:
6. Թող արդ սօսիք անձնաւոր
Աջոյն մատչին ի համբոյր,
Որ զաղբ արար մի ներկուս
Աստուածախօս բարբառոյն:
7. Եւ յարձանի ոսկեճոյլ
Յերանտագէտ նիրտ ի խոր
Նոր Մկրտեաց զանուն իւր
Անմահական պերճութիւն:

Գո՛ւ որ մարմնով միայն մարդ,
Ան՛ր, արբ, ուրախ ի կեանս արդ.
Հոգի չունիս, որ վախես
Թէ համար տալ՝ կայ քեզ անդ:
Նենգեա՛ զաշխարհ անինայ
Ձիարդ կարես փող կուտեա՛,
Մի՛ վախեր, զի օգնական
Է՛ քո աստուած Մամոնայ:

Մ Ա Ղ Թ Ա Ն Ք

Ովկիան շնորհաց սուրբ Հոգի,
Ծորեա՛ յիս յորդաւատ ուխ բանի,
Ձի պասքեալ անդաստան իմ մտաց
Բիւրերփեան բերովք քովք պտղեսցի:
Ձուր կենաց զայն ինդրեմ զոր Յիսուս
Խոստացաւ, քեւ տալ ինձ եղկելոյս,
Անձրեւեա՛ ամպ թեթեւ շնորհ յիս,
Բողբոջեալ ի սրտէ փառքս բեղ:

Տ Ա Ղ

Շարադրեալ ի Հնդկաստան յամին 1841

1. Լուր ինձ Թութակ Թաղիադեանց,
Որ իմ հաղորդ թափառանաց,

Թողեր քո փառքս հայրենեաց,
Փորձել զաշխարհ այս սուտ և սին:

2. Արդ զեմ ընկալ խրատ անոյշ,
Թէ այր շոգմոգ՝ տայցէ քեզ նոյշ:
Մի առնուցուս, Թուժա՛կ, զգոյշ,
Զի կեղև է դատարկ և սին:

3. Թէ այր մրգուղ տայ քեզ ընկոյղ,
Կամ կին կաւատ բան մարդեւոյղ
Մի՛ միջուկին լինիր ի խոյղ
Քանզի փեճիկ է սոսկ և սին:

4. Թէ կոյս աղջիկ քեզ երգնուցու
Զիւր սէր, առանց դեղին ոսկւոյ,
Բանից նորա մի անսար դու,
Քանզի հոգմ է դադարկ և սին:

5. Թէ վարդապետ որ ապիկար
Խոստանայ քոյ դստեր դաս տալ
Ասից նորա մի՛ հաւատար,
Քանզի խորհուրդն է չար և սին:

6. Թէ ամուրի որ քահանայ՝
Գլխոյդ նարեկ քաղել ցանկայ,
Իմացիր որ չար սատանայ
Քեզ որոգայթ լարէ սին, սին:

7. Յորժամ ասես բոլոր մեղայն
Եւ հարցանէ թէ այլ ի՞նչ կան,

Իմացիր որ քսու է այն,
Եւ թողուժիւն նորա է սին:

Ողորմութեան դուռն փակիր
Հարստութեանդ յուսացիր.
Նաւդ ի ծովում, դու յաշխարհում,
Կայք հանապաղ մեծ վտանգում:

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Հրատարակեալ էր այն ՏԱՂ ի թիւ 931, Ար-
շարյս Արարատեան լրագրին Զմիւռնիոյ, յորմէ հա-
նեալ եղի աստ: Զ. Բ. ՄԿՐԵԱՆ

Յ Ո Ւ Յ Ա Կ

ՍՏԱՅԵԱԼ ԱՂԽԻՅ ՏԱՆ ԻՄՈՅ

Ի ԺԱՅՐԱԳՈՅՆ ԿԱԹՈՎԱՐԵՆ ՍՐԲՈՅ ԱԹՈՌՈՅՍ

Երբ զիս վարժապետ կարգեցին
Արարատեան ճեմարանին,

Տուին սենեկիս թախուժըն¹⁾

Բոլորն էլ նորաձև իքմին²⁾:

Վարժապետիս յաջողութեան

Սիրասուն մանկունք Թորգոմայ,

Ասացէ՛ք միաբերան

Տուողի տունն շէն կենայ:

Գռանս վերայ փակ չկէր,

2ըրջէն³⁾ էս իսպառ կոտրած էր.

Ութ օրէն յետ կղպակ տուին

2ըրջէն էլ հօր հոգւոյ թողին:

Վարժապետիս, և այլն:

Երեք գաղ⁴⁾ օթախիս կէսըն,

Ծածկում է փընթի⁵⁾ խսիրըն,

Իսկ միւս կէսըն գաղ ու կէս

Մեռելոտի հին կարպետըն:

Վարժ. և այլն:

Տասն օրէն յետ⁶⁾ խալի տուին,

Յիմարաց իշխանին արժան,

Որ չէ թէ անտաշ էր և հին,

Այլ և ծուռ մանգաղի նման:

Վարժ. և այլն:

Հէնց յերեկ եկաւ իմ օթըն

Մեծ Աբրահամ վարդապետըն,

7) Թաշտիֆ բերելով Չուղայէն

Էջմիածնայ Սուրբ Աթոռըն:

Վարժ. և այլն:

Սա՛ երբ էս ծուռ խալին տեսաւ

Խեղքը գլխից, թէ կար, կորաւ.

«Ի՛՛՛յ լալման» ասաց, «վարժապետ

«Մոնթիդ»⁸⁾ խտուր⁹⁾ խաղ աս ըլման»:

Վարժ. և այլն:

«2է՛, վարդապետ, ասացի ես

«Ինչ¹⁰⁾ սապապով ես դու կարծում

«Որ ես մոնթի խտուր խաղ ամ

«Երբ դու տեղըս մոնթ չես տեսնում»:

Վարժ. և այլն:

«Բա՛ խի՞աս ծուռ խալիչէն»

2եռքն առաւ որ¹¹⁾ դըրստի,

Երբ չկարաց, դարձեալ ասաց.

«Ի՛՛՛յ լալման, էս ծուռն այ գործած»:

Վարժ. և այլն:

Մեր¹²⁾ կառավատ բարձր ոտքով,

Յոր վեր կ'ելնի¹³⁾ նարտըլանով.

Այլ սորա ես ճարըն տեսայ,

14) Խառատի¹⁵⁾ մուշնաթ բաշելով:

Վարժ. և այլն:

Վրէն գձած էր մին խալի

Ի՛նքան հին, է՛նքան աղտեղի,

Որ քըչիցն բիւր մեռելի

Տակ ընկած ըզնա կարծեցի:

Վարժ. և այլն:

Առաջադատիս երկու ծէրն
Բաց այ թողում էս անտէրն,
Խալիչին ¹⁶⁾ գեօրայ ոսնէրն
Մեկնէն, ըստեղ սովրեցի:

Վարժ. և այլն:

Երեք ¹⁷⁾ ջուղտ ¹⁸⁾ չանգալ դանակ,
Ամեն մինն մի մին ¹⁹⁾ բարաթ,
Որ իրենց ²⁰⁾ օղգա ձևերով,
Ընում ին իմ տան զարդարանք:

Վարժ. և այլն:

Թէ եօթն քուրտ, ²¹⁾ օխտը եղտին
Մին բրդած մաճնում ժողովին,
Ամէնն իւր պոչիկ ²²⁾ գդախն,
Է՛սքան զանազան ո՛չ տեսնին:

Վարժ. և այլն:

Տուին մին ²³⁾ իբրուղ մին ²⁴⁾ լական,
Մին էր ծակ, մինըն ժանկոտած,
Էս աղտեղիքս երբ տեսայ ես
Համարիր թէ ²⁵⁾ զահէս գնաց:

Վարժ. և այլն:

Անդ առաջին գիշերումըն,
Երբ սորանք էկան իմ տունըն
Եօր մեծ ֆաղկեդոնին
Տեսայ իմ երազումըն:

Վարժ. և այլն:

«Որդի՛, ասեց, մի՛ լուացուիր,
«Էդ ժանգոռոտած լականումըն.
«Գրանք իմն ին և շատ յիստակ,
«Երբ ես ի իմ ամբողջումըն:

Վարժ. և այլն:

«Բայց Էջմիածնայ միարանքըն
«Երբ մեռայ ես, անիծեցին
«Ոչ միայն զիս և զիմ կեանքըն,
«Այլ և բոլոր իմ կարասին»:

Վարժ. և այլն:

Առաւօտուց երբ զարթնեցի,
²⁶⁾ Կէկջուն մին գիր գրեցի,
«Ո՛ւստա Աղա, քեզ մին լական
«Գրաբերովս ղրրկեցի.

Վարժ. և այլն:

«Համ անիծած, համ ժանկոտած,
«Եօր ²⁷⁾ դօվրէն մին ²⁸⁾ քունջ ընկած,
«Յերեկ տուին որ բանացնեմ,
«Այլ կեղտիցըն զահէս գնաց:

Վարժ. և այլն:

«Թէ կարես ժանկըն կըլէկիր
«Եւ անէծքի գիրն ջնջիր,
«Մին ²⁹⁾ ապասի բո կէկին,
«Չորս ապասի ժամոց գտիր»:

Վարժ. և այլն:

Ալէկզին երբ տես լականըն
Եւ լսեց անէծքի բանըն,
Բարկանալով ինձ գիր գրեց,
Դուս տվեց յիսողի յիսմանըն:

Վարժ. և այլն:

«Տօ՛ւ ես քու վարժապետի հէրըն
«Տօ՛ւ քու կարգողի մեռելըն,
30) «Թուամբէ թուամբ անեմ ամեն օր,
«Է՞ս այ իմ 31) փէշակիս 32) խէրըն:

Վարժ. և այլն:

«Որ 33) սարահից 34) սըվթա չարած
«Անէծքըն զըրկէս իմ տունըն,
«Դի՛ վեր կալ, տա՛ր», տղին ասաց,
«Ես չուղեցի էս դատումըն:

Վարժ. և այլն:

«35) Քօթա օղլի, ես տէրտէր եմ
«Որ անէծքի գիրըն ջնջեմ.
«Էդ կարալ չեմ, ու թէ մեռնես
«Էս լականըդ էլ կըլէկեւ չեմ»:

Վարժ. և այլն:

Թող էս գնայ. դեռ բան չատ կայ.
Ինձ մին 36) էքա 37) գիւկիւմ տուին,
Որ թ'երեք 38) թայ իլղուն գնայ,
Յաք ջուր չի հասցնիլ չային:

Վարժ. և այլն:

Տասն և հինգ օրէն յետըն,
Ինձ նոր ուտելիք զրկեցին.
Լիտր ու կէս բըրնձ տուին,
39) Զիբիլ էր սորա կէս 40) փայըն:

Վարժ. և այլն:

Մին լիտր բակլայ զըկեցին
Բակլայ չէր, 41) բալայ էր գլխին,
Որ ոչ տաք ջրով, ոչ սառնով
Կ'թըջվէր, կ'եփէր դարչելին:

Վարժ. և այլն:

Երեք օր ծղան փէտ տուին,
Ներսիցըն բերում էր տղէն,
Չորրորդումըն տուին դնչին
Առանց ցախ դուռ արին խղճին:

Վարժ. և այլն:

Թային արին պիղծ իլղունին,
Եւ նորա դարչելի հոտին.
Որ ամեն օր գլխի ցաւից
Թոռալ խեղճ ՄԵՍԲՈՎՊԻՍ հոգին:

Վարժ. և այլն:

Ծայրագոյն կառավարէն
Խնդրեցի ծղան փէտ տայ ինձ,
«Կուղես, ասեց, քսան բռն,
«Ուղարկեմ մեր ցախանոցից»:

Վարժ. և այլն:

Շնորհակալ եմ, ասացի,
Թէ միայն չորս բեռն ղըկես.—
Էս օր ահա մին ամիս այ
Որ չորսից մին էլ չը տեսայ:

Վարժ. և այլն:

Նախչուանայ ⁴²) կարախախնըն
Օթախիցըս թամուղ տեսայ.
Ում ասում եմ, պատասխանեն՝
«Ըտէնց կ'ըլլի, վանքի բան այ»:

Վարժ. և այլն:

Էսքանըս ներկայ գրեցի,
Որքան մտքովս գորեցի,
Թէ էլ բան կայ, որ մոռացայ,
Ընէլ, յետոյ այս գիր անցցի:

Վարժապետիս յաջողութեան
Սիրատուն մանկունք Թորգոմայ,
Ասացէք միաբերան.
Տուողի տունն շէն կենայ:

ՆՅԱՆՆԱՆՈՒԹԻՒՆՔ

Ինչ ինչ խոսից զուարճայի ռուսաւորիս, յառերևոյր
ի մեկը եւ ի պարոն Մեսրոպայ Բ. Միթեանց:

- 1) Թախում. (Թագըմ) հանդերձանք, կահ.
- 2) Իրմին. եր, կամ ինչ, բառ ուսման.
- 3) Զրքջէն. բառ պարսկերէն, շրջանակ,
- 4) Օթախ. բառ տաճկերէն, օթեակ, սենեակ.
- 5) Խսիր. (հասըր) պրտուեայ սիւն.
- 6) Խալի. պարսկ. կապերտ.
- 7) Թաշրիֆ. (թէշրիֆ) պարս. շնորհ բերել.
- 8) Մոնթ. աշակերտ
- 9) Խտուր. ընդ, հետ. նախդիր ուսմ.
- 10) Մալապ. (սէպէպ) տճկ. պատճառ.
- 11) Դրստել. ուղղել ի տիւրիւստ բառէ պարսից:
- 12) Կառավատ. (քերէվէդ) տճկ. մահիճ.
- 13) Նարտրվան. (նէրտիվէն) տճկ. սանդուխ.
- 14) Խառատ. պրսկ. հիւսն, կամ ատաղձագործ.
- 15) Մուննաթ. (միննէթ) պրս. և տճկ. շնորհ
կնդրել.
- 16) Գեօրայ. (կէօրէ) տճկ. համեմատ, ի չափ.
- 17) Զուղտ. (չիֆդ) տճկ. զոյգ.
- 18) Զանգալ. (չէնկէլ) տճկ. պատառաքաղ.
- 19) Բարաթ. (պապէթ) պրսկ. տեսակ.
- 20) Օզգա. (էօզկէ) պրսկ. չքնաղ կամ այլ և այլ.
- 21) Օխտր. եօթն.
- 22) Գըպլ. գրգալ, դգալ.

- 23) Իբրուդ. (Էբպրըգ) (Իպրըգ) տձկ. կուժ, ջրաման.
- 24) Լական. (Լէյէն) տձկ. կոնք.
- 25) Զահլէ. պրս. ատեւութիւն, կամ խառնուած լեղւոյ ընդ լերդին յուզմամբ բարկութեան.
- 26) Կլէկջի. (գալայձը) տձկ. անագագործ.
- 27) Դովը. (դէվը) պրս. տձկ. ժամանակ, դար.
- 28) Բունջ. (բեօշէ) » » անկիւն.
- 29) Ապասի. դրամ պարսից, 5-ը մասն զբանուդ, կամ 30 փարա.
- 30) Թումբէ թումբ. տեսակ տեսակ հայհոյութիւնք:
- 31) Փէշակ. պրս. արհեստ.
- 32) Խէր. (խայըր) վախճան, կամ շահ.
- 33) Սաբահ. տձկ. առաւօտ.
- 34) Սիվթա. (սիֆթահ) տձկ. սկիզբն, սկզբնաւորութիւն.
- 35) Բօբայ օղլի. շան որդի.
- 36) Էքու. ուամկ. մեծ յոյժ.
- 37) Գիւզիւմ. (կիւշիմ) տձկ. անօթ պղնձի.
- 38) Թայ. իլղուն. թայ՝ տձկ. մտրուկ ձիոյ, և իլղուն՝ տձկ. իւղալից ծառն Մոշայ կամ մոշենի, ուստի նշանակէ տողս, երեք ձիոց բերն (իլղուն) մոշայ փայտի:
- 39) Զիբիլ. Երաբ. աւելածուր փոշոց և աղբից.
- 40) Փայ. տձկ. բաժին.
- 41) Բալայ. (պէլա) փորձանք, տձկ.
- 42) Թամուզ. (թէմիզ) տձկ. մաքուր:

Յ. Բ. ՄԿՐԵԱՆ

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Զյառաջիկայդ ԹՈՒԹԱԿ ԹԱՂԻԴԵԱՆՅ,
որ տպագրեալ էր արդէն յամին 1847 ի Կալ-
կաթա, տամք վերստին ի լոյս, ըստ խնդրոյ
մեծ. պարոն Յովհ. Շ. Սարգսեանի. քանզի
ի վաղուց սպառեալ էին սակաւաթիւ օրի-
նակք առաջին տպագրութեանն, եւ զի՝ յընտ-
րեալոյն քանաստեղծութեանց անտի մերս
Բերթողի համարին պարունակեալքն ի սմա,
մանաւանդ ՍԷՐՆ ՎՐԻՊԵԱՆ, զոր ընծայեմք
քաղմավրէպ սիրահարաց ի խրատ:

ՅՈՎՀ. ԲԷ. ՄԿՐԵԱՆ

ԹՈՒԹԱԿ ԹԱՂԻԴԵԱՆՅ

ՆՈՒՐԵԱԼ

ԱՐԺԱՆԱԳԱՏԻ ԱՆԱԳ ԱՐԿԱՆԳԻ

Եկեղեցւոյ Հայաստանեայց

ՊԱՐՈՆ ԳԱՐՐԻԷԼԻ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆՅ

Ի ՌԱՆԳՈՒՆ

ՀԱՐՄԱՆԲԱԺԵՆ

Պարոն Ստեփաննոսի Որդւոյ իւրոյ

ԸՆԴ

Օրհորդ, Հռիփսիմէ Զ. Մ. Պատ.թեանց

ԱԶԳԱՆՆ ԽՆԳԱՅՈՒԹԵԱՐ

Ի ԿԱԼԿԱԹԱ

Ի Տպարանի Արարատեան Ընկերութեան

1847

ԱՐԺԱՆԱԳԱՏԻԻ ԱԻԱԳ ՍԱՐԿԱԻԱԳԻ

Եկեղեցւոյ Հայաստանեայց

ԳԱՐՐԻԷԼԻ ԵՂԵՋԱՐԵԱՆ

Պատուելի պարոն Հեր իմոյ

Աղերս Յանքժամատոյց

Ի բանիլ նորագուարն գարնան ուսումնասիրութեան ի տիս մանկութեան՝ յերկիւղ Տեառն առ ի Ձէնջ մշակեալ՝ քաղեցի եւ փնջեցի ի նուէր ծնողական քարեհանութեան ձերոյ ՄԱՆԻՇԱԿՍ յակակց աղբեր Հեղիկոնի.

Բայց իբրեւ ժամ ի ժամ յառաջ գնացեալ գարուն զթուփեան ձերոյ փոխադրեցաւ յամառն ամենատառ շնորհաց եւ որդեւէր խնամոց, մինչ այնքան զի ի հեռաւորս առաքեցեր զՈրդի քո յամուսնութիւն՝ նման ծերունագարդ ծաղուն Աբրահամեան սերնդոյ, եւ այն՝ վասն անարատ պահելոյ զարիւն եւ զազգութիւն Հայկազունեաց, անդրանկին աւսմ ազգաց աշխարհի:

Վասնորոյ եւ ես յաւուր ուրախ հարսանեացս ՀԱՐՍԱՆԷԲԱԺԻՆ ձեզ վայելուչ հատի զգործ իմն ազգային, որ ունի գրաւական յախտեականութեամբ մշտնջենաւորել աշխարհի զերախտիս որդեսէր հայրութեան Ձերոյ, եւ զպարտիս հայրասէր հպատակութեան իմոյ յազգէ մինչեւ ազգ:

Անուն յետ Աստուծոյ պատուելի Պատեառիդ իմոյ՝ գոյութեան թո՛ղ սովաւ անմահացի. եւ օրհնութիւնք ծնողութեան Ձերոյ յաւերժաբար ցողեցին ի վերայ ամենայն ազգիս, ի վերայ մեծարու եւ սիրելի Նղբարց իմոց, եւ հուսկ ուրեմն ի վերայ որդւոյ քոյ եւ Ամուսնոյ նորա յայսմհետէ մինչեւ յաւիտեան*):

Արժանապատիւ Հայր իմ

Ամենախոնարհ որդի քոյ, և ծառայ

Ս. Գ. ԵՂԵՋԱՐԵԱՆՑ

*) Որպէս յայտնի տեսնուի՝ զեղեցիկահիւ բանք նամակիս, շարադրեալ եւ ի թաղիադեանէ:

Ա Ջ Պ

Յեւանել իմում ի Հնդկաց յամի Տեառն 1830. բարձի ընդ իս յաշխարհ Հայրենեաց՝ զՊապկայ մի և զԹուլթակ առ ի զբոսանս իմ. որովհետեւ երկուքին ևս բաւականք էին բարբառոյ մարդկան:

Պապկայն սիրայրեաց որ երգէր միշտ զԱրայն Գեղեցիկ և զԱստուածս Հայրենեաց իմոյ, մեռաւ և մատնեցաւ ի խարոյիս Գաղաղաց, ըստ որում համարեցաւ թէ Հնդկի էր յազգէ Բրամանայ:

Մնաց ի մխիթարութիւն ինձ միայն այս թուլթակ, որ այն ինչ ձագ սնդիկաւոր ի ծիրանաց Արծուոյ մազապուրծ ապրեալ՝ միշտ կրէր զեթիկիւղ մահու ի սրբաի իւրում, ուստի համարձակ խօսիլ ոչ կարէր: Զանայց ուսուցանել նմա երգս ազգի ազգիս. բայց եթէ երգը նորա անստործ ումեք թուիցին, այն իմ են մեզք, ո՛չ նորա:

Անձն՝ պարսաւադիր Հայերենախօս թուլթակիս, թո՛ղ ի միտ առցէ, զի ազգան Պաղովտոս յԱզիպատո՝ ըստ Փիլոնի իմաստասիրի երբայեցւոյ՝ ո՛չ կարէր աւելի ասել ըսն թէ՝ «ԱՓՍՍՍ ԱՇԽԱՏԱՆԱՅՍ»:

—Յամի Տեառն 1838. հասեալ ի բազաքն կոտանդիանոսի՝ օթ արարի ի Սմբուլի խան, ուր եղանակն անձրևուտ, օտարութիւնն խորին, և ներքին տխրութիւն ոգւոյ իմոյ վհատէին զիս արդեօք, եթէ չէր լեալ ընդ իս այս թուլթակ. գոնէ երազածոյ երգով այսուիկ զբաղեցուցանել և ամբել զմիտս:

—Գանդասն զՄօրէն իմիկ և Տուտուն յիւր համանուն՝ ուսաւ կարդալ ի.—բայց զՄէրն Վրիպեալ ի վաղուց եւս գիտէր. որք միանգամայն առեալ՝ անարուեստ և Հնչին սրպէս և ենն. տակաւին առաջի Հօր Զուարճացելոյ ի Հարսանիս Որդւոյ իւրոյ Սիրելւոյ նուագեալ՝ և զրեթէ առաջին հանդիսացեալ եծիսի մերում, յորդոց առ Հարս այսօրինակ ընծայաբերութեան յաւուրս ուրախութեան որովոյ իւրեանց՝ յանբաւ ճխայ և ճոխանայ իմ թուլթակ, զհետ ուրեմն յարմարելով և զուարն պատշաճին յուրախակցութիւն և յօրհնութիւն Աստուածազոյգն Ամուսնոյ, պատիւ անձին համարի մնալ միշտ:

Մ. Գ. ԹԱԳԻԳԵԱՆՅ

ԹՈՒԹԵԿ ԹԵՂԵԴԵԱՆՅ

Հայկ ի տեսիլ Հայկազնին

ՕՐ ՀՈԼՈՎԻ Հինգերորդ.

Յոր ես պանդուխտ ի Պոլիս,

Սմբուլ ի վանս¹⁾ անծանօթ,

Վաստակարեկ կամ յողիս:

Դառն ի կսկիծ և միմունջ,

Ձէտ բալասան կացնահար,

Յրտասառոյց ողջուն խոնջ,

Ձեղում յանձնէ վէտ ի վայր:

Ուր ինձ եթեր մուսյրուտ

Քօղէ զերես քաղաքիս.

Իբրեւ զկոյս խայծ յամօթ՝

Յաչաց հանէ պանդխտիս:

Պարսի՛կ անգամ կասկածոտ,

Յայդ չեղանէր ի կարծիս,

Աճապարեւ ի թագուստ

Ձիւր առարկայ սիրոյ Դից:

¹⁾ Սմբուլ ի վանս, Ձիւմպիւլիւ Խանն է ի Կ. Պոլիս.

Զմէ՞ յուսամ անօգուտ,

Քաղցր ի¹⁾ գորով գալ առիս,

Որում գտայ անհաղորդ,

Թէ ի չարիս՝ թէ բարիս:

Թէ Մայր կորոյս զիւրն գուծ,

Խրոխտ ի խէթ հայել յիս,

Ահնուցի՞մ մօրուն խորդ

Ի գիրգ օտար գգուել զիս:

Մինչ ի խորհին յայս խորհուրդ

Ծփա՛մ որպէս լաստ յալիս,

Ամպը տեղացին տարափ յորդ,

Ձկուրութիւն լալ բաղափ:

Պատկերացաւ հէգ մտաց

ԹԱՆԳ Մեսրովբայ թաղեղեանց:

Որ ի ծնանիլ զմարդ յաշխարհ

Ծնաւ ինքնին առ Աստուած:

Վեհ զուարթնոց էր տեսիլ,

Շղարշ զիւրեաւ նրբաթեւ.

Այլ ի մեղոյշ աչացն՝ ա՛խ,

Դեռ մարգարիտս անձրւէր:

«Զի՞նչ ասեմ, Թանգ, մոռացա՛ն

Ըղբեղ՝ ազգ քո լ՛ընտանիք,

Բայց կայ՝ որ լայ ընդ անուան

Քոյ, և տօնէ զարժանիք:

¹⁾ Յօրինակին՝ գորով.

Մինչ գիր Եղբոր, դյր հեռին
 Լուր ի բերան մեռար դու,
 Խնայիցէ գէթ ըստ հարկին,
 Ձանմահ յիշել անուն քոյ:
 Մինչ սիրասունը երեքին,
 Ոյց յիշատակ ի բերան.
 Եւ սէր անմեղ ի սրտին՝
 Արծարծէիր յարածամ,
 Մինչ քո կուսան սիրելիք,
 Ձորս իբր անգին մատանիք,
 Գողտրիկ կրծոց ունէիր,
 Յ՝վերջին քո շնչել սի՛ք:
 «Մոռացան, — թո՛ղ մոռացին,
 Ձի երեսաց բարեկամք՝
 Ըզ սէր իւրեանց յաչս ունին,
 Չիք ի սիրտն խանդաղանք:
 Ա՞յ յսպիսի քո՛ ընտանիք. —
 Սակայն փեսայդ ապերջան
 Դ՛ գալն յաշխարհ աստանդիկ՝
 Չեռն ի քնար հեծութեան.
 Ուսոյց անկոց դարնանի,
 Ըզ բեզ ի խէժ արտասուել.
 Յաշնան՝ զմահդ աղետալի,
 Տերւածափ աշխարհէ:
 Հա՛րց ցը շուշան ցայն պայծառ,
 Որ մենաւոր ի Մասիս,

Ձիա՛րդ ըզ քոյդ տայ տիպար,
 Յորժամ հնչէ ցուրտ հիւսիս:
 Խոր ի ներքուստ մացառաց,
 Ձպարկեշտուհւոյդ յիշատակ,
 Ուսաւ յերեսն ամօթխած,
 Ձինջ նկարել Մանիշակ:
 Մահն է վճիռ մահացուաց.
 Այլ երանի՛ էր անձին՝
 Թէ քո նման՝ յոյս յԱստուած
 Եւ սիրտ ի սէր Փրկողին:
 Յուզ անդարձ հասարակաց,
 Ընթանայի կամովին,
 Ընդ բեզ օրհնել միշտ զԱստուած
 Յերանեկեաց խորանին:»
 Ստուեր սիրոյն ժմտացեալ,
 Չեռամբացի ազգ արար.
 Որպէս թէ՛ կայ, զի դեռ քոյ
 Պայման կենաց չէ լցեալ:
 Եւ զէտ ոգի զուարթուն,
 Հեծեալ ի մեղմ սիւզ օդոյն,
 Գնաց, գնաց, վերացա՛ւ
 Յանկարեկեաց բարձրութիւն:
 Ես մնացի մենաւոր,
 Սոյզ վարանաց վիհ ի խոր.
 Ուր այլ ինձ յոյս չը մնաց,
 Բայց թէ Խորհուրդ և ԱՍՏՈՒԱԾ:

Անդ և Գիշեր նախաստեղծ
 Որ յայնչոյն ի սանդարս,
 Յապանոսեան գահ ի գեղձ՝
 Ծալէր ըզ շունչ ի ծրարս:
 Հիբոյս ի տանջ աղետից,
 Գթով եղեալ կարեկից,
 Ապսպարէ երազոց,
 Զի յեղեղս անընց,
 Հանցեն ուշոյ ի վարան
 Զնորանոր տեսարան.
 Զի գէթ զհոգոց ծանրութիւն,
 Վտարեսցեն ի ցնդիւն:
 Մահու արեան քուն հազորդ
 Թաս ի թաթին թէւէ մօտ.
 Յիւր մեկոնեան ըմպելիս,
 Թորել թմրիր ի հոգիս:
 Զի որ ընդ ցուրտ և ընդ տօթ,
 Հատի զուղին բաղմատանջ՝
 Այսօր Մորիեան ի կացուրդ,
 Հանդեայց յերազ հիասքանչ:
 Թափառական դու պանդուխտ,
 Զէ՞ քո բոլոր կեանք երազ,
 Ե՞րբ եթող քեզ բազա յողբողդ
 Զօր տեսանել անվնաս,
 Աստ ինձ յանկարծ Մորիեանն օթ
 Լուսոյն վառեալ ի ճաճանչ,

Յաջ և յահեակ ցնդեաց մութ
 Առ քնէիցըն յօրանջ:
 Օգոյն բացաւ վերնոլորտ,
 Զեղան զարմանք դուրս անդուտ,
 Բարէ՛ և զի՞նչ երեան,
 Լուսարփենից հան երամ:
 Ստուեր Անմահ Սկայի,
 Որ աստուծոց բարձակից.
 Ինձ ի տեսիլ երևի՝
 Ընդ ուրուական խմբի զից:
 ՅՈյժ Որմզդի գերազօր,
 Յեց յաղեղն իւր լայնալիճ,
 ԶՍկայ ունէր առաթուր,
 Որ մերթ երկրի սասանիչ:
 Չայն յառաջուստ բարողէր՝
 ՀԱՅԿԱՅ է այս երեոյթ
 Որ սատակեաց զարին Բէլ,
 Զաստուածափառն զնեբրոզթ:
 Անդ ուր Մասիս յամպն ի վեր՝
 Գլուխ ամբառնայ ձիւնահեր,
 Եւ երփնէ վարս ի նարօտ
 Ոսկեծղին առաւօտ:
 Ինձ Տիտանեանս՝ այս ստուեր,
 Թուիմ հպիլ կալ ընթեր.
 Յորժամ ի պառք ծարաւոյ,
 Պեղէի ինձ գուր ջրոյ:

«Զի՞ դու մանուկ ի վառտակ
Ծախես», ասե «քո հասակ,
Գուր պեղել բեզ վշտագնի,
Յայդ անապատ անջորի:

Թողեալ զժուր կենդանի,
Որ կեսնս տայ աշխարհի.
Պեղեցէ՞ որ զաղտախտին,
Ի զով ինքեան՝ զայդ գետին»:

Յիս գամ ի մէջ երազոյն
Յ'Արհին խօսիմ Գիւցաղուն
«Անմահ Ստուեր բաջարանց,
Թէ մարդ իցես՝ թէ աստուած,

Ասա՛ ընդէ՞ր ՏԷՐ երկրիս,
Փոյթ չտանի աղետիս,
Ժառանգութիւն իւր լքեալ,
Բա՛ մոռանա՞յ մինչ իսպառ:

Զերկիր այսքան արգաւանդ,
Է՞ր կիզուցու յարե անդ.
Զուրցըն ի մեր գաշտորայ,
Խընայելով գետորայ:

Ուստի զայրուտ Արփուոյն տապ,
Դընէ զաշխարհ ի տագնապ,
Եւ զարարածս համօրէն
Սաստիկ կիզու միջօրէն:

Ուր տապահարըն մըշակ
Լեզու պսքեալ ի պապակ,

Թողու յանդի ըզ գութան,
Առ ջուր դիմել զովութեան:
Եզինք ի հերկ և ի տօթ՝
Յոգի եղեալ ապաստան,
Ժամէական քաղցր արօտ
Ի ծառաւս անդ մոռանան:

Թուփք տերեւատ, աստ և անդ
Մացառ փշուտ դժնկան.
Յըցին երկրիս ի մարմանդ,
Մեզ ընդ ծառոց բաղմոստեան»:

ՀԱՅԿ ի տեսիլ Հայկազնին
Դարձուցանէ զարժանին.
Ո՞ւր էր Ադին փափկութեան,
Զայն թողե ձեզ Հայաստան:

Ուր յիշատակն երախտեաց
Հաւուն իմոյ ետ Աստուած.
Զայն ի նորա երախտիս՝
Անուանեցի ձեզ՝ Մասիս:

Անդ՝ ուր չքնաղ ծիածան
Նշան եղաւ հաշտութեան.
Որդւոց Հայկայ ի բաժին
Ժառանգութեանց հան երկին:

Ուր առաջին էր այդին
Ուրախարար բաժակին,
Զայն թողե ձեզ գուն ի գուն՝
Ըզբօսարան վայելուչ:

Եւ ո՛ւր Ադին փափկութեան
 Յոր Հայրն եղաւ մարդկութեան՝
 Ո՛ւր են վայելքն անքնին
 'Նորա անմեղ վիճակին:
 Ո՛ւր այն սեղան սրբութեան,
 Զոր նախ յարոյց Հայաստան՝
 Հաշտել զՏԷՐ ի նուէր,
 Զհերկ և հունձ մեր օրհնել:
 Անհե՛տ եղև մինչ իսպառ,
 Արմենակայն սուրբ Անտառ,
 Ուր ի սօսեան հովանիս,
 Գիտաց նստեալ աշխարհիս,
 Ոմն յաստեղունս, ոմն յարև,
 Ոմն ի ծաղիկ, ոմն տերև,
 Իսկ սա ի սեռ և տեսակ
 Զաղայն կրժէր ծամանակ:
 Ընդ ո՛ր ի վիհ խորանդունդ,
 Յուսկ մի եկուլ հողագունտ,
 Քառալտակ գետորայ,
 Որ զդրախտն Ադինայ
 Պերձ ի շուշան վառվառուն,
 Քաղցր ի պտուղ պարարուն,
 Յօրինէին ի նախանձ,
 Լուսափաղփիւն աստեղաց:
 Եւ ի պողոցն անուշակ,
 Զանմահարար օշարակ,

Քամեալ յոգի Մահացուն,
 Աստուած անմահ՝ առնէին:
 Աստ ծովացան արտասուք,
 Ընդ հին աւուրց Հայոց շուք.
 Հեկեկալով՝ Գիւցաղին
 Զայս արարի դարձ բանին:
 «Բա՛ մեղ հասին և կորեան
 Վայելքն աւուրց մշտերան.
 Որ առ պապիս պապակեալ,
 Տապաւտ դնիմ ոգեսպառ:
 Այլ զինչ իցեն պսոբիկ,
 Դառն յաւելան և չարիք.
 Յորժամ յերեկ դէպ լինէր,
 Ինձ պատահար անըմբեր:
 Տեսանէի, Քաջարանց.
 Յեմակ վեհիս ի լերանց՝
 Հովիւ՝ որ զիւր ծարաւուտ
 Վարէր ի վեր կոյսըն հօտ.
 Ոչխարանին նքողեալ,
 Տոչորք ի տապ ոգեսպառ.
 Զառապարիդ զկիսով
 Թօթափեցան բո՛վ ի բո՛վ:
 Դառանց անմեղ երամակ
 Դալար սիզոց փոխանակ,
 Լիզոյր է՛հ իւր ի սնունդ,
 Զարեակէլ բարակոյտ:

Մա՛յ ի բերան մատաղ ուլ
 Զիւր լմկէր պտուկ մօր,
 Այլ պարարիչ ընդ կաթին,
 Զոգի բամէր ծնողին:
 Հէ՛հ, ո՛ւհ տեսիլ աղետիս,
 Յուշոյ ողջոյն տարաւ զիս.
 Եւ զի՛նչ Հովիւն անդ տրտում,
 Յարկածն առնէր անողորմ.
 Ընդհատ լերին թափ ի ծայր.
 Գիմէր գնել մարգ գալար.
 Զազրիական ծովափամբ՝
 Արօտ տեսեալ լի ծաղկամբ:
 Ուր և Հացի բաղմոստեան,
 Յական աղբեր մենական.
 Անդըր ճեպեաց շուտափոյթ,
 Զհօտըն վարել ծարաւուտ:
 Ականակիտ ջուրը աղբեր,
 Պապակ նոցին զեջանէր.
 Կեանք ի բնին՝ որ խիթայր,
 Աստ անվրդով՝ մխիթար:
 Ընդ հովանեաւ հացեւոյն,
 Քաղցրիկ սուլեաց զիւր շուոյն
 «Ա՛յս աւասիկ քեզ ապրուստ,
 Ա՛յս ինձ պարծանք անկորուստ:
 Կերա՛յց անոյշ կաթն և սեր,
 Ագա՛յց և զասր աղնիւ ձեր:»

Այլ ո՛վ յուսոյն սնտուղ,
 Կեանք վճարեաց ընդ կերոյ:
 Ընդ արօտոյ հօտ նորա
 Զարիւն ի լափ գայլոց տայ.
 Քանզի գաղան մարդախոշ,
 Գայլակորիւն Հռոմոլոս՝
 Ոչխարենի զիւրեաւ մորթ,
 Յանկարծ ի հօտ նորա մուտ.
 «Մի՛ ևս մանուկ յաճախեր»,
 Կրկնեաց Արին անվեհեր.
 «Ձեն իրբդ յինէն անծանօթ,
 Ոչ յիսկ իւրեանց՝ ոչ Խորհուրդ,
 Զդժնեայդ դիտեմ գաղանաց,
 Գող Հռովմայ դերաստուած:
 Զոր շաղաշուրթ այն Վեստեան
 Բիջ ծնանէր Մարեսխան.
 Պոռնկութեանց նախամայր,
 Կրկնապատիկ արար չար:
 Որ աղարտեաց զԱտրուշան,
 Կենդանական ջերմութեան.
 Զոր Հայրըն դից և մարդկան,
 Յայն սրբազան վառարան՝
 Մշտարորբոք հրդեհէր,
 Կենագործել զոգիս մեր.
 Նա և զանձն նուիրական,
 Ախտից տուեալ շնութեան:

Պատերազմի քան սիրոյ՝
Ծնող լինի լ'ըստնտու:
Իսկ մարդասանձ այս կորին,
Որ ի գայլոց կաթնասուն,
Խորհրդաւոր յայն աճեաց
Վայրագասուն ճիւղաց,
Որ ի ժանիս միջատող
Յողող արեան եկն ի լուղ:
Սա և զաշխարհ կրկնաստեղծ
Առ անյագուրդ քաղցուն եղծ:
«Այո՛ զդա, Հայոց Հայր,
Գիտէ արդեան իմ աշխար.
Որում Արհին ալեւոր
Ջհոտն մատոյց կերակուր:
Հողմ դառնաշունչ ապ' յարեաւ,
Որ ընդ հիւսիս, որ հարաւ:
Չաղբաբերան զեռնոց տարմ
Չաշխարհ ելից ամենայն,
Չի ո՛ւր Ադդէ, ո՛ւր Լուծեր,
Ո՛ւր Գրիգոր, ո՛ւր Վօլթեր:
Որք իբրեւ գող ինչ խլուրդ,
Ի բունջ երկրիս ծակամուտ,
Ապականեալ հեղձուցին
Բոյս գալարի՝ զոր գտին:
Չգեօղ, աւան և բաղաբ,
Եդին ողջոյն աւերակ.

Յոր որպէս և տեսանես,
Իբր յանջրդի ասպարէզ՝
Հանապաղօր կեանք բաղին
Ի պեղելոյ զայս գետին:
«Իրաւ մանուկ, չամաչիւս,
Որ զայս ասես զայն գաղես:
Թէ ո՛չ եցէր Արարատ
Չակըն սիրոյ զանարատ,
Թուի՞ս հովիւն ալեւոր,
Վարէր ըզ հօտն անդանօր:» —
Ուր ինձ զերեսն արեգակ,
Պարզեաց ժպիտն անուշակ,
Եւ զյաւիտեանց անձանօթ
Լուսեաց ուշոյ զխորհուրդ:
«Տե՛ս» ասէ ցիւ, «Պատանիդ,
Չոտամբ լերանց Արքայիդ,
Լիճ ծովանայ ձիւնաթուամբ,
Որ հալս հանուր ծծէ յումպ:
Չականակիտ գետորսոյ
Երկրի իմում կասու դա,
Թէպէտ խնամբ Անմահից
Փոյթ մեծ տարան զաղիտիս.
Մշակ հանել մերթ առ մերթ,
Փշրել զձեան կարծր զփերթ.
Արդ իսկ բաղումք են մշակք,
Անդուլք ի ջան և վաստակ,

Որք անդադար աշխատին
 Փերթ հատանել ըզսառին,
 Սակայն սառին սերտութիւն,
 Սրտիցն ասեմ զոխ քինուն,
 Ահալ յարմուղն շնորհաց,
 Ընդդէմ ճգանց կայ նոցուն:
 Գնաւ և դու ընդ նոսա,
 Վասն Հայրենեաց վաստակեա՛ւ:
 Օր լիցի բեղ տեսանել,
 Թմբդոյ շօջել հիմն ի վեր,
 Յայնժամ կրկին Հայաստան
 Փոխեալ յԱդին փափկութեան,
 Երանարան լիցի Չեղ
 Ի Պոնդոսէ ցՎանդէս»:
 Այլ իսկութիւն՝ որպէս էր,
 Իանց նոյնպէս և ստուեր:
 Յուցանել թէ աշխարհ այս,
 Էր վաղանցուկ իմն երազ:
 Ժողովրդեան երանի՛ր,
 Որ ճանաչէ զբարի.
 Եւ գուն գործէ միաբան,
 Ըզհետ գնալ գիտութեան,
 Զի Գիտութիւն և Աստուած,
 Են սեպհական ստացուած:

Վ Ե Ր Ջ

ԹՈՒԹԱԿ ԹԱՂԻԴԵԱՆՅ

ՄԱՅՐԻԿ ԳՈՒ

ԱՐԵՊԷՇՏՈՆ Մայրի՛կ դու,
 Բարձա՛ն իբէն բարութիւնք.
 Քոյ չէր գոնեայ ձագ հաւու,
 Վամ հինգ դրամ, մոմ և
 խունկ՝

Մատուցանել Աստուծոյ,
 Ի պատարագ հաշտարար,
 Որ զստեղիս մատաղ բոյ,
 Զոհ նուիրե՛լ հաճեցար:

Էջմիածին կարօտ էր
 Քոյ հացակեր Մատաղին,
 Յորում ետուր ինձ դիել,
 Զայս դար դատարկ այր ու բէն:
 Ես ո՛վ, մատաղ լինելն ո՛վ,
 Զի՞ ինձ ընդ սեռ և հոլով,

Որով զկեանս ապերջան,
 Հողմոյ տուեալ ընդունայն,
 Զիմ պատեցեր օրերով,
 Դառն զգտրով և նղով,
 Որ ուր երթամ ապերախտ,
 Զհետ պնդէ դժնիս բաղտ:
 Օ՛չ թէ էի այր տգէտ,
 Կամ խաշնարած ի դաշտի.
 Քան զոր եղայ վարժապետ,
 Յայս տրորիլ Դպրոցի:
 Ուր չիք դադար և ո՛չ դիւր,
 Ո՛չ Կիրակի, ո՛չ լի օր.
 Ո՛չ դամարձակ ընկերաց,
 Եւ ոչ խնջոյք ընտանեաց:
 Էանց ահա՛ վեց ամիս,
 Մինչ չտեսի բաղանիս.
 Հայր Աստուածոց ողորմեա՛,
 Յախտից մարմնոյս խողացոյ:
 Գիտունք, յինէն ուսարո՛ւք,
 Մի՛ յոյժ մտաց ապաստան՝
 Կեանքս վարել մեծաշուք,
 Յաշխարհի աստ փորձութեան:
 Զի սպառազէն ծնաւ ձեր,
 Պաշտպանուհին Աթենաս.
 Կեանք զգիտնոց ցուցանել
 Թշուառութեամբք ոլորած:

ԹՈՒԹԱԿ ԹԱՂԻԴԵԱՆՅ

ՏՈՒՏՈՒ

Ո՛ՒՏ մեծափառ սրտիս
 Դժխոյ,
 Ընդ իս ի դատ՝ յատեան
 Ընութեան,
 Տե՛ս ո՛ր օրէնք թոյլ
 տան գեղոյ,
 Այսքան սաստիկ նա-
 զել, Տուտո՛ւ:

Ե՛մ ես արդեօք խաղալիկ բոյ,
 Որ ի հրապոյր խաբէութեան,
 Մտեալ յամուրս հոգւոյ իմոյ,
 Կողոպտեցեր ողջ զիս, Տուտո՛ւ:
 Սիրտ իմ գերի տարար գեղոյ,
 Կեանս արարեր ստուեր ունայն,

Արդ փրկանակ սիրտ գերեոյ քոյ,
Թէ զիս կամիս, առ քեզ, Տուտո՛ւ:
Բէ՛, տե՛ս սղալ ասաց լեզու,
Զի՛նչ փրկանակ ազատութեան
Արժան իցէ տալ այն գերեոյ,
Որ քո յստին կայ միշտ, Տուտո՛ւ:
Ուր ինձ գերիլ երանութիւն,
Անտուտ գերի՞ գնել փութամ.—
Զի՛նչ այս խորին տգիտութիւն,
Յոր ընկղմես դու զիս՝ Տուտո՛ւ:
Վասն պատուոյ աղնիւ Հօր քոյ՝
Մի՛ խոշտանգեր զիս ընդունայն,
Վիրաց՝ զոր բաց նետ գեղոյ քոյ
Զքեզ դարման զի՛ր, լա՛ւ Տուտո՛ւ:
Բաց կամ զդուռն սրտի իմոյ,
Յարծաթափայլ ծոցոյդ սեղան,
Զի անդ զկեանս արարից զո՛հ,
Սիրոյն և քեզ՝ անգութ Տուտու:

ԹՈՒԹԱԿ ԹԱՂԻԴԵԱՆՅ

ՍԷՐ ՎՐԻՊԵԱԼ

Ի՛ մ' ԱՇԽՈՅԺ անմահ իմոյ
եռանդեան,
Դու, որ ի Դից՝ տուար ինձ
ոյժ արութեան,
Անվհճերել՝ հոգիս ի փորձ՝
վերելից,

Մինչև ի կայս Անկարելեաց Բարձրութեան:
Զիավարեալ ի թևս հրեղէն նժուգաց՝
Յարշաւասոյր թափանձկութիւն քո մտաց.
Եւ սաւառնեալ ի սար լերին Արայեան,
Պաշտեալ խնկով զաստուածուհիս քերթողաց:
Որպէս զի կայծ անմահ նոցուն շնորհաց՝
Վառեսցէ քո զեռանդ հրեղէն տենչանաց.

Ի բարձրագոյն նուագս երգոց ամբառնալ,
 Լուսապատար զայն Գաղափար Սիրուհեաց:
 Որ իբրև զակն առաւօտեալ Արեւուն,
 Հարեալ ի նոր գեղոյ իւրոյ ի փաղփիւն.
 Կամար կապեաց ընդ համօրէն Հայաստան,
 Յնդեւ ի բաց զխաւարին մթուծիւն:
 Երանի՛ թէ ըստ արտաքին գիտակին,
 Զքնաղանայր վեհ գիտութեամբ՝ և հոգին.
 Պտուղ բերել նմա զգործոց բարութիւն,
 Որով հաղորդ լինէր երկնից վիճակին:
 Գլուխ նորա երկնահամբոյր աշտարակ,
 Ուր հսկէր Սէր սպառազէն ասպատակ.
 Հիւսովք հերաց նորա զոգիս հայեցկաց,
 Վարմել ի վեր Տիկնոջ երկնից պատարագ:
 Ճակատ նորա իբրև ամուր անմատոյց,
 Յունքն աղեղունք, և աչք մառանք են զինուց,
 Որով զինեալ թէ ելանէ մենամարտ,
 Ո՞ կարէ կալ իմանալին հարուածոց:
 Երթունք նորա, շուշանք անփոփ ի շնորհ,
 Առատապէս ճնշեն ի բաց՝ մեղու ծոր.
 Ո՞վ անուշունց, որ սողոսկեալ ի մարմին՝
 Զմահացուն բնափոխեն յանմարմին,
 Ստինք սիրոյն՝ կոկոն կոկոն համասփիւռ,
 Տան սանդեաց՝ քերթողութեան ըզշնորհ.
 Զոր թէ քանի՞ ախորժընկալ պատարագ,
 Ընդունէր իւր, նորածագիկ պատանեակ.

Զե՞ փոյթ զայլոց:— Բայց ինձ թէ դու հաւատաս,
 Համարէի ձօն ըզնոսա վերադաս
 Քան զոր բնութիւն սփռեաց մարդկան ի
 պարգև՝
 Բիւր վտանգից թէ և անկեալ ստորև:
 Յատուկ սիրոյ Աստուածութեան Արարած,
 Որոյ նման՝ չիք և ի հոյլ որ Հուրեաց.
 Եւ հնա՞ր ինչ մահկանացու Քնարիս,
 Միահաղոյն ճառել նորա սքանչելիս:
 Ճառել չիշխեմ:— Այլ թէ սիրել մեղք իցեն,
 Ոյր ի պաշտօն ծնրի աշխարհ համօրէն.
 Ո՞ր այն յիմարք, որ զնա տեսեալ, չամաչին
 Անմտաբար ըզգոյն խորհել տակաւին:
 Զի Բաբունին՝ ինքնակրօն Մատենին,
 Թէ տեսանէր զամենագեղ այս լուսին,
 Զսա դնէր դենի իւրոյ նպատակ,
 Քան թէ զՀուրիս, որք են սորա ազաննայք:
 Սիրո՞ւն էր սա, քան զգրախան Ազինի
 Այլ պաշտիւր միշտ՝ ի տաճարին կոյր Բաղդի.
 Ուր թէ և խուռն ընթանային ուխտաւորք,
 Այլ ո՞չ առանց չարչարանաց և խաչի:
 Անարգիցե՞ թէ ունիցի վարդ զիւռչ
 Կարե՞ վտանկ զսպել զսէր ապաժոյժ.—
 Մի՛ հաւատար: Զի ո՞չ մարդիկ, ալ և Դիք,
 Զկեանս անգամ վճարեցին սիրոյ տոյժ:
 Յորոց Ասոն ի Վասնտեանն Ասինայ,

Սան ի քարէ եղիմականն Ուբաղայ.
 Իսկ Թրաքսիդոն յԱզատ լեռնէն ի Մասեաց.
 Հազարամեան աշտ արարին Հաշտինայ:
 ՈՒՐ զառաջինն յանդգնութիւն Տիտանեանց,
 Ջաստուածամարտ խռովութեան բուրգն ամ-
 բարձ.
 Դ ի փլածոյս նորա թաղեալ միութիւն,
 Ծնաւ յաշխարհ զանմիութիւն մայր Հարեաց:
 Անդ ի խոհերս հրայրեցին Խառանայ,
 Դնէր դժոխս բղջախոհին Աստարտայ.
 Ջոր բորբէր միշտ գօտին հրեղէն ի բարձանց,
 Յորդ հոսելով ի նա զկարկուտ կայծականց:
 Անտի ծնաւ տակառափոր մեղ Բեղոն,
 Անհոնի ճիւղին ասեմ, սոսկագոյն
 Ուր լայն բացեալ զդժոխային զիւր բերան՝
 Ծծէր ի ներս ունայնութեան զէս համայն:
 Այլ այն ինչ զեռ ի կոկորդին կէս կլեալ,
 Համահորդան ումպ աշխարհիս վայր երթայր.
 Անմահ քաղցուն ձգեալ զճանկն եռաժան,
 Ջրուտ աղեաց նորա համբուն աւար առ:
 Ուստի ցցեալ գալարածոյս թաւ տտան,
 Իբրե նշան գաղանային բարկութեան.
 Դափր եհմր. Սանդարամեք սարսեցին.
 Թնդմց. Էաղիք Պղոտոնի հալեցան:
 Ուստի իշխանք և պետութիւնք Անդնդոց,
 Ոյք տիրէին բիւրաշխարհեան կալուածոց.

Իւրաքանչիւր ըստ բարձու իւրում պաշտաման,
 Ի գլուխ եղեալ զվականանին շանթահոս,
 Եւ հեծուցեալ ի կատաղին Արգաստէս,
 Փոթորկեցան օրհասական ընծու պէս.
 Հատան ի բաց զէտ կայծակունք յերկաթոց,
 Որք Հեփեստեայ ուռան առին քաջ զփորձ:
 Եւ մինչ կէս մի փայլատակէր ի նախանձ,
 Կէս զայրացեալ փնչէր զօրէն վիշապանց,
 Եւ ջոկն ողջոյն ըստ ագռաւուց սովկեղ՝
 Կռայր զիւրյունին ունայնութեան ջալ ցաւած,
 Յո՛ւրն յարեալ վեհ Տիտանեան Աթիսարին.
 Նա՛ որ անուն ունէր սատան ճշմարտին,
 Եւ լեռնօրէն դիզեալ զգիտակն այլանդակ՝
 Ելից զվայր համածաւալ անդնդին:
 Ապա հանեալ զօձանման իւր լեզուն,
 Բանս առ իմէջստուած ընդդէմ Բանսարկուն,
 Եւ կարկամեալ ի կոկորդին կապուտակ՝
 Ժայթքեաց ի բաց զթոյն սրտին՝ այս գունակ.
 «Գաղտնի՛ ոգիք խաւարային անդնդոց.
 Արի Տիտանք՝ անտարբ ահից Աստուածոց,
 Որք բռնաւոր ինքնեղութեամբ երազեն,
 Ահ արկանել այսոց իբրեւ տղայոց:
 Տեսէք, զի՞ Դիք, իբրեւ եզինք ի մի լուծ,
 Ստրկեցին մահկանացուն պարանոց.
 Եւ ջերմեռանդք զերթ մոխրապաշտ Դենմաղ-
 դէս

Զկեանս իւրեանց տան Հաշտինայ ողջակէզ:
 Մարտան կարգամ ես Դիւցադանց սյսպիսեաց,
 Որք Դժոխոց յայտ արարին զչափ իւրեանց.
 Թող արգ էինքեանք զչափ այսոց զհտասցեն,
 Զմեզ իշխան ճանաչելով Հեշտութեանց:
 Բայց զի Հարին չիք ընդ բարւոյն միութիւն,
 Մի Դիւցադանց հաղորդ լիցի Դիւադուն.
 Եւ մի՛ Դստեր հեշտասիրին Վինուսայ
 Հուպ եկեցցեն Սան և Ասոն, Թրաքսիդոն:
 Յայսն որոց, և քաջութեանցն ի նախանձ,
 Դղրդեցին զգրանդիս յաւիտեանց,
 Եւ ի վերայ յամրադանդաղ Կրայի՝
 Մեղկ թուլութեան պղերգութեան գուշակի:
 Մանկաստան պինդ պարանեալ զԲեզոն,
 Ճիւաղն ի ճետ փոխարկեցին ճոխագոյն,
 Եւ յանդիման Հօր Հաշտինայ կացուցին,
 Իբր աննման նորուն փեսայ՝ ըստ ըղձին:
 ԲԱՅՅ արդ առ քեզ՝ կարգամ Մուզայդ երկնային.
 Իմանալի լուսոյն ծնունդ ծոցածին.
 Որ սփածեալ զանտարրափակ անձամբ բով
 Յանշամանդաղ մասանց օդոյ՝ զմարմին,
 Պարայածիս ի լոին թաւս անտառաց,
 Բորբել սիրով սառուցեալ սիրտ քերթողաց.
 Ոյք ընկերեալ մոռացութեան՝ մոլութեան՝
 Կան և կառին զօրէն անշարժ արձանաց:
 Մինչև տեսցեն զքեզ զինու յաղթութեան,

Աստուածառաք՝ եկեալ ինքեանց օգնական.
 Վանել ուռամբ որոտընդոստ շանթի քոյ,
 Ի մտաց իւրեանց զԲիմեռայս ուրուական:
 Դ ի քեզ, որ ես հանդիսարան պատկերաց
 Գերատեսակ գեղոյ համայն գոյութեանց,
 Նկարելով ուշոյ նոցա զոր սիրուն՝
 Առնել գործոց վեհ ընութեան երգեհոն:
 Եւ զիս — ո՛վ զիս, ուսո՞ Ոգե՛ դ Աստուածեան.
 ԶՀաշտինայ ողբալ զելլս կորստեան,
 Զոր ցանկայի զէտ մարգարիտ անստգիւտ,
 Պահել յաւէտ ի տուփ սրտիս անկորուստ:
 Ասա՛, հի՞մ գեղ և թշնամի իւր ինքեան,
 Յուսահմայ ջագուն անյոյս կորստեան,
 (Որ տածէ յայս նախանձ և հեռ, բան թէ Սէր,
 Յինքեան՝ միայն զկուրութիւն ընտրութեան):
 Հրապուրեաց զմիտս անբիծ աղանուոյն,
 Արհամարհել ընդ Դիւցադանց միութիւն.
 Եւ զհանդերձեալ զեղ քան զմին զիւր պսակ,
 Ընդ արծաթոյ փոխանակել, զգիտութիւն:
 Եւ կամ զիմօրդ¹⁾ անդատաստան սիրուհին,
 Ունկն մատոյց դժոխալուր Պատրողին,
 Դ ընդ անմահից անմահանալ խոտելով՝
 Գիւրկս աւամայ ած ոսկերարձ գրաստին:
 ԶԵՒ Ի՛ր Կրոմբ նախաշխարհիկ ծերունին,

¹⁾ Յօրինակին՝ անդատան:

Աննապարար ակն Արևու, կամ լուսին,
 2և իսկ Արգոս հարիւրաչեան պահ երկնից,
 Տեսեալ երբէք՝ զարմանս այսքան անքնին:
 Զի ո՞վ կարծէր թէ առարկայն սիրոյ դից,
 Բիրտ Բեղոնի պիտի լինէր կենակից.
 Կամ ո՞վ թուէր թէ կոյսն այնքան երկնային
 Փողոյ պիտի ծախէր զաշխոյժ հասակին:
 Սակայն արար—կոյր տենչանաց արժանին,
 Զարհամարհանսն վառարան իւր խղճին.
 Ուր մտանէ իւր ի խարոյկ դադաղաց,
 Հանապազօր ողջակիզել զհոգին:
 Ի կարծեցեալ երջանկութեան՝ ապերջան,
 Նստի թաղեալ՝ համակ ի թուխ թախծութեան,
 Թ'և արամբի, այլ զէտ այրի մենաւոր,
 Լայ և ողբայ վասն իւր անգիւտ կորստեան:
 Զի ընդ առաւօտըս յարուցեալ վաղորդեայն,
 Խնկէ ի վեր զվէտ առ վէտ խէժ զղջման.
 Այլ զո՞ւր նորա անմեղութեան պատրուակ,
 Երբ Դիք չեն հաճ ընդ գողունին պատարագ:
 Որ ետ այլում սիրտ զկայան զղջութեան,
 Զղջալ նորա է ազգակից գողութեան.
 Որ գողացեալ զբերս անդոյ Օտարին,
 Պատարագէ՛ որոց օտար է ինքնին:
 ԱՅՍՊԻՍ աւուրք երանութեան մեկնեցան.
 Յանդարձ ի դարս յաւիտենից թաղեցան,

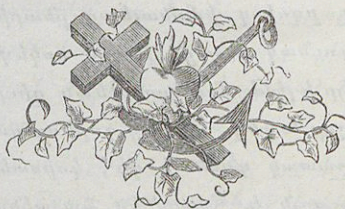
Եւ Հաշտինա թէ ակամայ՝ թէ կամայ,
 Ընդ սեաւ բօղով ստորանկեալ Հիմենայ:
 Ուսաւ ի դառըն զպրոցին փորձութեան,
 Ի միտ առնուլ զյարգ Գիւցաղանց, թէ ո՞րքան.
 Եւ հուսկ ուրեմն մորմոքելով նուագեաց
 Թէ «Տրտմութիւն էր վրիպումն ցանկու-
 թեանց»:
 «ԱՆԱՂ կարգամ հաղար անգամ, մինչ յիս դամ,
 Թէ է՞ր ծնողք այսօրինակ ծանրացան.
 Մինչ զինքնալոյս արեգակամբ քամահել,
 Եւ զիս Աստղիկ ընդ Բեղոնի շաղկապել»:
 Հատանելով ի սուրբ գրկացն անմահից,
 Զիս մարգարիտ տալ առաթուր գէր խողիս՝
 Ոսկի՞ ունի. ձուլեսցէ՛ թող յիւր կոկորդ,
 Իշացլուն Մեղասայ էր այդ անձկոյթ:
 Կո՞յր Հայր, կո՞յր Մայր,— ա՛խ և դո՛ւ բաղտ զաչացու,
 Զիմրդ զկեանս իմ արարիք ոսկւոյ զո՛հ.
 Կարե՞ն արդ ձեր հալանք և հանք պսպղունք.
 Պատասխանել աշխուժանաց վեհ սիրոյ:
 Ընչաբաղց Հօր ադահութեամբ ժողոված
 Հարստութիւն, ըն՞ու զտեղին պարծանաց,
 Կո՞յր ընտրութիւն. յորժամ գող զայդ գո-
 ղանայ,
 Յայնժամ իսպառ յոյս բո չուառ մնանայ:
 Հո՞ղս իւր գլխոյն— ահա՛ հարուստ է Բեղոն,
 Բայց տե՛ս կարէ՞ կառավարել մի՞ ըզնոյն.

Ոսկի համետ այս յաւանակ անուպայ,
 Որ քանի՛ կայ, քանի՛ մնայ՝ իշանայ:
 Ա՛ռ դու զհամետն, բա՛րձ զնորա ճոխութիւն,
 Փոխի վիճակն, ինքն էշ մնայ մի և նոյն.
 Ընդ անարգանս և ընդ արգանս չիք միջոց.
 Ծայրք են նմա՝ գահ արքունի, կամ աղբիւս:
 Տակառափոր բլուր իմն է մսային,
 Որում աստուած է որովայն զազրոտին,
 Զորմէ հոգայ, զորով միայն պատաղի,
 Ոչ գիտելով զինչ այրն իցէ՝ և զինչ կին:
 Ուր պարարէ անասնարար զայս իւր փոր,
 Անդ և խորգայ մեռօրինակ ի քուն խոր.
 Զըզգայ բնաւ թէ ո՛ւր, զի՛արդ, կամ ընդ ո՛ւմ,
 Անցուցանեմ զերկարութիւն գիշերոյն:
 Դո՛ւք ապաքէն՝ վերացարո՛ւք պատկառանք,
 Որդիապարտք մեկնեցարո՛ւք մեծարանք.
 Եւ դուք ծնո՛ղք, որք կորուսիք ըզգորով,
 Կորնչիցի՛ր ոսկով ձերով ի Սեաւ ծով:
 Քան՝ նարուգող՝ բովարորբոր բռնաւոր,
 Քան՝ Փաղարէս՝ որ հրակէղն, արար ցուր,
 Անագորոյն և չարաչար գտայք յիս,
 Արկանելով յայս մշտայրեաց բով խղճիս:
 Զէ՛ օր մի մարդ. ոչ ամիս մի և ոչ ամ,
 Կարացից բա՞ չարիս տանել յաւիտեան,
 Զի՛ք այլ հնար աղատութեան եղկերոյս,
 Մահու մնամ տալ աղիաիս ըզ վախճան:

Թէ չէր տեսեալ իմ զարփենին Թրաքսիդոն,
 Կամ վայելեալ զկաթոգին սէր նորուն՝
 Այսքան ի խոր չազդէր յոգիս ապաշաւ,
 Որ լոյս թողի, խաւարն առի ընտրանաւ:
 Ա՛հ, օր սուրբ, ա՛հ: Քանի՛ ի խոր ազդեցեր
 Դրոշմ հետոցդ երանութեան յոգի մեր.
 Յորում անհոգ զուլս ի գող հանգուցեալ,
 Ներդաշնակէր ունկան իմում զիւրն սէր:
 Քանի՛ սիրուն երամբ հաւուցն երգեցկաց,
 Ծառք և ծաղկունք և արձագանդք արձանաց,
 Չայնակցելով հրեշտակային Քնարին,
 Սողոսկէին ի լուր հիբոյս զմայլանս:
 Այլ ամբ կլցի՛ն յանբաւութիւնս յաւիտեանց.
 Յեղյեղեսցին կարգք համօրէն բնութեանց.
 Դարձցի Զրուան անդրէն ի աիս մանկութեան,
 Սկսանել զիւր նորաստեղծ Յորելեան:
 Մինչ զգասցի միւսանգամ Հաշտինա,
 Զգայութիւն յանձն իւր պնքան գերակայ.
 Զի անմարթ է ընկղմելոյս ի մարմին,
 Շնչել ըզսիւգ իմանալեաց քնարին»:

ԱՅՍԲԱՆ գունակ՝ աչացն ի ցօղ ոսկեփունջ,
 Զեղոյր ի լէթ մոռացութեան զիւր մրմունջ,
 Զի գոյք և գեղ, առանց գործոց բարութեան,
 Անյիշատակ գնան ի վեհ կորստեան:
 Լայր, ի յուսոյն և հատանէր Հաշտինա,
 Մինչև յիշեաց դաշն իւր դրուժ՝ սատանայ,

Եւ առաքեաց առ նա յանկարծ պառաւ գոնջ,
 Օձագիսակ ընգղայն ասեմ դառնաշունչ:
 Յայր ի դիմաց հատանէին արհաւիրք,
 Եւ ի շրթանց շողորթթեւ և պատիրք.
 Հրապուրել զերբեմն ընտիր սան երկնից,
 Խոր ի խոհերս դժոխային աղիտից:—
 Ո՛վ թէ բարի ինչ վարկուցեալ զիմքն բան
 Գերալուսին Հրեշտակուհեացն Արամեան,
 Բերցեն անձանց զոյգ ընդ գեղոյ արտաքնոյն,
 Ի զարգ ներքին մարդոց զվեհ գիտութիւն:
 Եւ ընտրեցեն յամուսնութիւն զայր գիտուն,
 Որ կարիցէ բարւոք խնամել զիւրեանց տուն,
 Նա զիրաւունս Ամուսնութեան համարել,
 Յետ Աստուծոյ՝ իբր առաջին իւր պաշտօն:
 Եւ յիշեցեն ի բարութիւնս իւրեանց մեծ,
 Զկաթոգին բարեաց իւրեանց՝ բանաստեղծ,
 Որ աւ ի խրատ, քան ի գանգատ Հաշտինայ,
 Զվրիպեալն նուագեաց Սէր՝ այսպէս:

ԹՈՒԹԱՆԻ ԹԱՂԻԴԵԱՆՑ

Հ Ի Մ Է Ն

Եր հարսանիք
 Եգին երկինք,
 Մեր Հայրենեաց՝
 Նաւահատիք:

Ո՛վ սիրասունք. Ո՛վ ուրախ զոյգ
 Ո՛վ ուրախ, Ուրախ երկուք:

Տարաշխարհիկ
 Շրջեալ մանկիկ,
 Ի կոյր բաղաէ,
 Տանջեալ հերիք,
 Ո՛վ սիրասունք:
 Արդ երջանիկ,
 Հարսինդ ի գիրկ,
 Իբր յԱղինի

Հանգի՛ր քաղցրիկ,
 Ո՛վ սիրասունք:
 Մի՛ երկնչիք,
 Ես ձեր հիրիկ
 Պինդ կապեցի,
 Խղել Հնար չի՛ք,
 Ո՛վ սիրասունք:
 Զի՛ մէջ աստիք՝
 Ո՛չ ստորինք,
 Ո՛չ անողորմ
 Նոցա չարիք,
 Ո՛վ սիրասունք,
 Լիցին հերիք
 Թէ՛ւ Դժնիք
 Սիրոյն սրբոյ
 Եղծուլ կնիք:
 Ո՛վ սիրասունք:
 Թող մեր հրճուիք՝
 Ձեր երջանիկ
 Կենաց լիցին,
 Միշտ արգասիք,
 Ո՛վ սիրասունք:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ

Որպէս է տեսանել, այս Հիմէնեան երգ՝
 եղեալ կայ ի մէջ ԵՂԵՐԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆ-
 ԿԱՅ, այլով փոփոխութեամբք: Մեր որպէս
 գտաք ի ԹՈՒԹԱԿԻՍ, զնոյն եւ աւանդեցաք,
 զի յար եւ նման լիցի առաջին տպագրու-
 թեանն եւ երկրորդս այս, եւ զոր ընծայեմք ի
 վայելս սիրողաց սիրաքան նուագաց՝ մեծ
 Բերթողիս Մ. Դ. Թաղիադեանց, որոյ յի-
 շատակն լիցի՝ օրհնեալ:

ՅՈՎՀ. ԲՀ. ՄԿՐԵԱՆ.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0331636

Անդր

1981